

Møte mandag den 9. mai 2011 kl. 12

President: Øyvind Korsberg

Dagsorden (nr. 84):

1. Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om situasjonen i Libya og norsk innsats
2. Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Sør-eide til utenriksministeren:

«Den innenrikspolitiske situasjonen i Russland kan potensielt ha konsekvenser for landets forhold til omverdenen, ikke minst til naboland som Norge. Det har gjennom flere år funnet sted en utvikling hvor sivilsamfunn, medier og rettsvesen er svekket til fordel for den sentrale statsmakten, og grunnleggende rettigheter er under sterkt press. Presidentvalget i 2012 vil være en ny målestein for hvor Russland vil gå.

Hvordan vurderer utenriksministeren den innenrikspolitiske situasjonen i Russland, særlig knyttet til sivilsamfunn, rettsikkerhet og presse- og ytringsfrihet, og hvordan arbeider Norge for å påvirke en utvikling i positiv retning?»

3. Referat

Presidenten: Representanten Laila *Gustavsen*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra representantene Ivar *Kristiansen* og Karin S. *Woldseth* om permisjon i tiden fra og med 9. mai til og med 11. mai, begge for å delta i FN-konferanse for de minst utviklede landene i Istanbul
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Jan Arild *Ellingsen* i tiden fra og med 9. mai til og med 11. mai, for å delta i konferanse i NATOs parlamentariske forsamling i Berlin og München
- fra representantene Else-May *Botten*, Gunvor *Eldegard* og Hallgeir H. *Langeland* om permisjon i dagene 9. mai og 10. mai, alle for å delta i det 60. sesjonsmøtet i Den vesteuropeiske unions parlamentariske forsamling i Paris

Disse søknadene foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Rogaland fylke, Lasse Kinden *Endresen*, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget under representanten Hallgeir H. *Langeland*s permisjon tirsdag 10. mai, og fra første vararepresentant for Nordland fylke, Kari *Storstrand*, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget under representanten Jan Arild *Ellingsen*s permisjon i tiden fra og med 9. mai til og med 11. mai – begge av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Anita *Orlund*

For Hordaland fylke: Torkil *Åmland*

For Møre og Romsdal fylke: Eva Vinje *Aurdal*

For Nordland fylke: Jonni Helge *Solsvik* og Allan *Johansen*

For Rogaland fylke: Lasse Kinden *Endresen* og Geir Allan *Stava*

Anita *Orlund*, Torkil *Åmland*, Eva Vinje *Aurdal*, Jonni Helge *Solsvik*, Allan *Johansen* og Lasse Kinden *Endresen* er til stede og vil ta sete.

Utenriksminister Jonas Gahr *Støre* overbrakte 7 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Sak nr. 1 [12:03:40]

Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om situasjonen i Libya og norsk innsats

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:04:00]: Takk for denne anledningen til å følge opp statsministerens redegjørelse av 29. mars i år for å gi en oppdatering både om utviklingen i Libya og om de norske og internasjonale bestrebelsene for å beskytte sivilbefolkningen, avhjelpe den humanitære situasjonen og bidra til en politisk løsning på konflikten.

Norge har engasjert seg i Libya-konflikten humanitært, politisk og militært. Konflikten er kompleks med mange dilemmaer og ingen enkle, perfekte løsninger. Det er derfor riktig og viktig at den norske innsatsen debatteres bredt og grundig, både i denne sal og ellers i det offentlige rom.

Det norske militære engasjementet har fått bred støtte i Stortinget. Det er viktig når det handler om et så alvorlig engasjement, og det er viktig for våre kvinner og menn som deltar i oppdraget.

Vi står nå midt oppe i et oppgjør om Libyas fremtid. For landets befolkning dreier det seg om å avvikle et autoritært regime og sikre medbestemmelse og utviklingsmuligheter for de mange i stedet for de få. For oss dreier det seg om å fremme dyptgripende verdier vi tror på – å sikre beskyttelse av sivile, å bistå mennesker i nød, å styrke FN og den internasjonale rettsordenen samt å støtte sentrale folkerettslige prinsipper som vi, historisk sett, selv har vært med på å kjempe fram.

Jeg vil minne om dette: Overfor situasjonen i Libya hadde verdenssamfunnet noen handlingsalternativer som langt fra var ideelle. Det klart dårligste av dem alle var ikke å gjøre noe.

Verdenssamfunnet hadde solid informasjon om at en akutt nødsituasjon for Libyas befolkning var under oppseiling. Gaddafis egne uttalelser om at han ville slå hardt ned på opposisjonen med bruk av militær makt, var sterkt foruroligende. Konsekvensene av ikke å handle kunne blitt katastrofale for Libyas sivile befolkning.

På tross av at situasjonen i Libya i dag er vanskelig og uavklart, og sivile fortsatt utsettes for store prøvelser som følge av interne kamphandlinger, er det viktig å løfte fram akkurat dette spørsmålet: Hva ville alternativet ha vært, om vi ikke hadde vist den nødvendige handlekraft?

Visse ganger er militære maktmidler påkrevd som en

del av en helhetlig innsats for å forhindre overgrep og legge grunnlaget for fred og stabilitet.

Jeg forstår at kommentatorer og andre spør: Ja, men hva med andre brutale regimer? Jeg innrømmer at det er et dilemma, et spørsmål uten enkle svar. Men det kan heller ikke være slik at manglende enighet om å gripe inn i én kritisk situasjon skal være et avgjørende argument mot å gripe inn når FNs sikkerhetsråd faktisk samler seg. Og vi kan legge til grunn at det at det er blitt reagert, har mang en diktator fått med seg de siste ukene.

Etter vedtaket av resolusjon 1973 måtte det handles raskt. Norge var blant de landene som var i stand til rask handling, med hurtig utsendelse av et effektivt og operativt militært bidrag.

Regjeringen tok sine beslutninger basert på vårt konstitusjonelle rammeverk. Fortløpende ble det holdt kontakt med partiene på Stortinget. Jeg vil takke opposisjonspartiernes ledere for samarbeidet gjennom de kritiske døgnene i slutten av mars. Det er en styrke for et land som Norge at utenrikspolitikken forankres bredt, og at Stortinget stilte seg bak norsk deltakelse i operasjonen.

FNs sikkerhetsråds resolusjoner 1970 og 1973 er historiske. De slår fast at et lands myndigheter har ansvar for å beskytte egen befolkning mot overgrep, og de bekrefter at bruk av militær makt mot egen befolkning kan anses som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Norge har lenge arbeidet for at FN-paktens prinsippløse ikke-innblanding ikke skal kunne stå i veien for internasjonal inngripen for å beskytte befolkningen mot massive overgrep fra egne makthavere. Nå er dette prinsippet ytterligere styrket gjennom disse beslutningene i FNs sikkerhetsråd. For Norge er det viktig at denne utviklingen skjer innen rammene av FN og ikke blir et påskudd for enkeltland og grupper til å ta seg til rette uten et folkerettslig mandat. Det er også historisk at det internasjonale samfunn – etter å ha slått fast at Gaddafis regime ikke hadde til hensikt å etterleve kravet i resolusjon 1970, om å stanse voldshandlingene mot egen befolkning – autoriserte bruk av militære tiltak for å beskytte sivilbefolkningen. Resolusjonene 1970 og 1973 gir også det internasjonale samfunn et mandat til å utvirke en politisk prosess som kan besvare det libyske folkets legitime krav om beskyttelse, medbestemmelse og utvikling.

Det internasjonale samfunn oppfordres til å bidra med humanitær bistand, samtidig som det kreves humanitær adgang til alle som har behov for hjelp. Fra norsk side er vi opptatt av at både de humanitære, politiske og militære dimensjoner i resolusjonene følges opp, og at de ses i sammenheng. Naturligvis er dette krevende, og det er den helhetlige innsatsen som er avgjørende for å lykkes. La meg legge til her at FNs sikkerhetsråd i resolusjon 1970 henviste situasjonen i Libya til Den internasjonale straffedomstolens hovedanklager. I hovedanklagerens første orientering for rådet sist onsdag – 4. mai – gjorde han det klart at han i løpet av de kommende ukene vil utstede arrestordre mot tre personer som han mener bærer det største ansvaret for forbrytelsene mot menneskeheten i Libya. Personene er ikke navngitt, men de antas å være personer som innehar nøkkelstillinger i Libyas sikkerhets-

apparat. Ifølge hovedanklageren vil ytterligere saker, bl.a. for krigsforbrytelser, kunne bli fremmet etter hvert som etterforskningen skrider fram. Hovedanklageren har også antydning at begjæring om arrestordre kan bli fremmet for krigsforbrytelser begått av begge sider i konflikten. Domstolens forundersøkelseskomité skal ta stilling til hvorvidt arrestordrene mot de aktuelle personene vil bli utstedt. Det er bl.a. basert på at dommerpanelet finner at det er rimelig grunn til å tro at de anklagede personene har begått forbrytelser som faller innenfor domstolens jurisdiksjon. Debatten i Sikkerhetsrådet i forrige uke bekrefter at hovedanklageren fortsatt har full støtte i rådet for sitt arbeid med situasjonen i Libya. Norge støtter fullt ut domstolens viktige arbeid med å etterforske og straffeforfølge grove internasjonale forbrytelser begått i Libya.

Den militære operasjonen som pågår, er omfattende og inkluderer både beskyttelse av sivile, en flyforbudssone og våpenembargo. Forsvarsministeren vil redegjøre nærmere for den norske militære innsatsen. Vi skal huske på at resolusjon 1973 ikke har noen tidsbegrensninger. Vi har heller ikke satt noen tidsfrist for Norges støtte til gjennomføringen av resolusjonen. Det er viktig nå å vise fasthet i gjennomføringen av resolusjonens bestemmelser. Dette vil Norge fortsatt bidra til.

Norges bidrag blir trukket fram som substansielle og effektive. Våre militære fortjener ros og anerkjennelse for sin innsats. Det er verdt å minne om det etter gårdsdagens markering av veterandagen og frigjøringsdagen landet rundt. Det er utviklingen i Libya som først og fremst vil avgjøre hvor lenge de militære operasjonene vil pågå. Dette må være bakteppet for å vurdere også Norges videre bidrag.

Situasjonen i Libya preges nå av at utsiktene for våpenhvile og en politisk løsning fortsatt er uavklart. Militært sett er kampene mellom Gaddafis styrker og opposisjonen mer stillestående enn i de tidlige faser av konflikten. Styrkene som er tro mot regimet, viser større kampevne enn mange hadde forventet. Samtidig er opposisjonsstyrkene jevnt over dårlig organisert og utstyrt. Selv om Gaddafis styrker er vesentlig svekket, ser det ut til at ingen av partene har maktmidler til umiddelbart å vinne en militær seier. Kampene vil kunne vare lenge, med de humanitære og andre konsekvenser dette vil innebære.

FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til. Norge legger vekt på at gjennomføringen skjer i tråd med resolusjonens ordlyd, og at de militære operasjonene ikke utvides utover de rammer mandatet setter.

NATO's utenriksministermøte i Berlin i midten av april stilte tre vilkår for et opphør av de militære operasjonene – for det første at alle militære angrep og trusler mot sivile og områder med sivile må ha stanset, for det andre at Gaddafis militære styrker trekker seg tilbake til sine militære forlegninger, og på en måte som gjør det mulig å verifisere at dette faktisk har skjedd. Dette kravet gjelder også snikskyttere, leiesoldater og andre paramilitære styrker. Disse styrkene må trekke seg ut av de områder og byer hvor de nå oppholder seg. Det tredje vilkåret er at Gaddafi-

regimet må tillate umiddelbar, trygg og uhindret humanitær tilgang til alle libyere som har behov for slik bistand. Dette er krav Norge stiller seg bak, og de er i tråd med synspunktene til den internasjonale kontaktgruppen for Libya.

En fastfrysing av den militære situasjonen vil kunne føre til en de facto-deling av Libya, med én vestlig, Gaddafi-styrt del og én del i øst styrt av opprørerne. Begge sider avskriver imidlertid en slik løsning. Resolusjon 1973 forutsetter også at Libya forblir én stat.

Beskyttelse av sivile er som nevnt både formålet med de to resolusjonene og kjernen i det internasjonale engasjementet. Fortsatt er humanitær tilgang og manglende sikkerhet for humanitære organisasjoner en utfordring. De har lenge hatt tilgang til de østlige deler av Libya, og FN har lyktes i å forhandle fram en avtale om humanitær tilgang til de vestlige og sørlige deler av landet. Fri og uhindret tilgang er imidlertid ikke oppnådd i praksis. Vi så dette da de internasjonale militære angrepene mot mål i Tripoli førte til at FNs kontorer i hovedstaden ble angrepet av menneskemasser og FNs internasjonale stab måtte evakueres. I etterkant har myndighetene i Tripoli bedt FN om å returnere, og de vil samarbeide for å sikre humanitære aktører og hjelpekonvoier tilgang til nødstilte.

Situasjonen for befolkningen i Libya er vanskelig. Kampene fortsetter i vest, og spesielt er forholdene kritiske i byen Misrata. Her er det stor mangel på mat, medisiner og helsepersonell. Flere større hjelpesendinger kommer inn sjøveien, samtidig som vel 11 000 sårede og andre med særlige behov er evakuert ut. Den væpnede konflikten er også utvidet sørover til Nafusa – fjellområdene hvor det nå meldes om en økende andel libyere på flukt over grensen til Tunisia. Rapportene forteller om sivile dødsfall, overgrep, mennesker på flukt og økende mangel på varer og tjenester. Verifiserte data er en stor utfordring, særlig i regjeringskontrollerte områder.

Med unntak av områdene med intense kamphandlinger er det imidlertid foreløpig ingen humanitær krise i Libya. Dette ble også bekreftet overfor meg av lederen i Den internasjonale Røde Kors-komiteen i dag tidlig. De internasjonale hjelpeorganisasjonene er i ferd med å lagre mat og medisiner i området for å hindre at en slik krise skal kunne utvikle seg dersom konflikten trekker ut.

Norge var raskt ute med midler til nødhjelpsarbeid, og vi har gitt støtte både gjennom FN, Røde Kors og andre ikke-statlige organisasjoner. Regjeringen har øremerket 80 mill. kr. Av disse er 60 mill. kr utbetalt til ulike programmer. I den første fasen har den største andelen gått til å repatriere tredjelandsborgere og andre, i hovedsak til den østlige delen av Libya.

Etter hvert som det oppnås tilgang til de krigsutsatte områdene i vest, vil en økende andel av norske midler kanaliseres til de nødstilte som befinner seg inne i landet. I underkant av 700 000 mennesker har flyktet siden konflikten startet. De fleste har tatt seg over grensen til Egypt og Tunisia. Av disse utgjør 260 000 tredjelandsborgere. Så langt er nesten halvparten av disse repatriert til sine hjemland.

Jeg vil berømme FN og Den internasjonale organisasjonen for migrasjon, som i samarbeid har utført dette på

en rask og effektiv måte, og dermed bidratt til å forhindre en ytterligere forverring av situasjonen.

Vel 30 000 har de siste ukene tatt seg over Middelhavet til Europa. Hovedandelen så langt er arbeidsimmigranter fra Tunisia som ikke har krav på flyktningstatus. Det er likevel en økende andel som flykter via Libya. Den siste tiden er det registrert 5 600 mennesker som har flyktet fra Misrata og sjøveien til Lampedusa og Malta. Hovedandelen er flyktninger fra øvrige afrikanske land som søker asyl. Uansett skaper migrasjonen betydelige utfordringer for Europa, noe vi også vil merke i Norge. En ytterligere forverring av situasjonen i Libya kan føre til enda større tilstrømming til Europa. Norge har et solidaritetsansvar, og vi skal bidra til at Europa håndterer migrasjonsstrømmen på en god måte. Vår humanitære bistand har bidratt til at folk har kunnet vende tilbake til sine hjemland. Norge har allerede sagt ja til å bruke 90 plasser på den eksisterende kvoten for overføringsflytninger fra Libya, hovedsakelig for tredjelandsborgere med behov for beskyttelse. Av disse vil 30 personer bli hentet ut fra gruppen av flyktninger som nå befinner seg på Malta. I tillegg er det besluttet å utvide kvoten med 250 personer for å imøtekomme behovet for beskyttelse i regionen.

Grensebyrået Frontex samordner en fellesoperasjon til sjøs i Middelhavet. Strømmen av folk over Middelhavet har resultert i at Frankrike og Italia har tatt til orde for en styrking av Frontex og endringer i reglene for å gjennomføre midlertidig indre grensekontroll. Med en eventuell endring av Schengen-regelverket må dette diskuteres både i Det europeiske råd og i Europaparlamentet. Gjennom Norges deltakelse i Schengensamarbeidet vil vi kunne delta i en slik diskusjon.

De internasjonale bestrebelsene for å etablere en politisk løsning i Libya har hittil ikke gitt resultater. En våpenhvile vil være det første skrittet i denne prosessen, men her er utfordringene at de ulike aktørene ikke er enige om betingelsene. Spørsmålet om Gaddafis avgang skal være et vilkår for våpenhvile, står i denne sammenheng sentralt. Den libyske opposisjonen står fast på dette kravet. Også i NATO og i den internasjonale kontaktgruppen for Libya er det enighet om at Muammar al-Gaddafi har mistet sin legitimitet og må gå av. Den afrikanske union som arbeider for en forhandlet løsning, setter ikke hans avgang som en forutsetning for våpenhvile og forhandlinger, men ser dette som et naturlig resultat av forhandlingene.

Sikkerhetsrådets mandat omfatter ikke regimeendring påført utenfra. En eventuell endring av styresett og regime i Libya må komme som et resultat av internt folkelig press i Libya. Norge deltar, sammen med Danmark og Sverige, i Den internasjonale kontaktgruppen for Libya. Den møttes sist torsdag, 5. mai, i Roma, og møtet markerte fortsatt en bred enighet om det internasjonale samfunnets innsats for å følge opp Sikkerhetsrådets vedtak.

Kontaktgruppen ga sterk støtte til FNs koordinerende rolle og fremhevet at generalsekretærens spesialutsending, Al-Khatib, bør være et knutepunkt for den politiske prosessen overfor partene. Kontaktgruppen tok til orde for økt press overfor Gaddafi-regimet, både gjennom politiske virkemidler som vil isolere regimet ytterligere, gjennom

tilstrømming av sanksjonsregimet samt fortsettelse av den militære operasjonen. Det ble uttrykt uro for den humanitære situasjonen i landet, og kravet om full og uhindret tilgang for humanitær bistand ble gjentatt. Det nasjonale overgangsrådet deltok på møtet og presenterte sitt forslag om et veikart for den politiske prosess i Libya. Kontaktgruppen ble enig om en midlertidig mekanisme for å yte støtte til overgangsrådet for finansiering av de umiddelbare velferdsbehov de har påtatt seg å dekke. Det dreier seg bl.a. om utbetaling av lønninger.

Vi har fra norsk side foreløpig ikke tatt stilling til hvorvidt det vil være aktuelt med et bidrag til denne mekanismen fra norsk hold, men vi er opptatt av at dette blir en ansvarlig og transparent ordning i samsvar med resolusjonene 1970 og 1973. Vi har sett visse spenninger i FNs sikkerhetsråd om Libya. Russland, Kina, India og delvis Sør-Afrika har vært kritiske til NATOs håndhevelse av resolusjonen. Det har også vært rettet kritikk mot kontaktgruppens rolle i oppfølgingen av resolusjonen 1973, et ansvar noen land i Sikkerhetsrådet mener bare kan ligge hos rådet selv.

Dette er et uttrykk for de ulike interesser, tradisjoner og vurderinger som gjør seg gjeldende blant rådets medlemmer, men om dette får vedvare, vil det kunne være uheldig for rådets effektivitet og handlekraft. Utviklingen på bakken og de internasjonale meningsforskjellene har gitt Gaddafi kort på hånden. Situasjonen preges av stillstand som bare kan løses opp ved å komme videre langs det politiske sporet. Det er derfor avgjørende å intensivere arbeidet for å samle internasjonal enighet om et veikart for den videre prosessen. Norge arbeider aktivt for dette, bilateralt overfor nærstående land og gjennom multilaterale organisasjoner. Det er også viktig at de to mest berørte regionale organisasjonene, Den afrikanske union og Den arabiske liga, spiller en sentral rolle i dette arbeidet.

Muammar al-Gaddafi har bygget opp og basert sitt lederskap på splitt og hersk, der ulike etniske og andre grupper er spilt ut mot hverandre. Det har ikke eksistert noe skille mellom regimet og staten, det finnes få statlige institusjoner, og det sivile samfunn er nesten ikke-eksisterende. Det er derfor ikke til å undres over at opposisjonen er mangfoldig og splittet. Det betyr også at en politisk løsning og et nytt og forhåpentligvis mer demokratisk Libya må favne vidt og samle et bredt sett av politiske aktører i det libyske samfunnet. Politiske endringer må komme som et resultat av politiske prosesser i Libya, og det internasjonale samfunnets rolle må være å støtte opp om disse. Som ledd i dette arbeidet er det viktig med kontakt med alle parter i konflikten, inklusiv med det nasjonale overgangsrådet som samler den libyske opposisjonen. Det er grunn til å tro at dette rådet vil spille en sentral rolle i en periode fram til man har fått på plass en ny grunnlov som støttes av alle viktige grupperinger, og valg er avholdt.

Overgangsrådet har allerede trukket til seg tidligere ministere i Gaddafis regjering, blant dem justisministeren og innenriksministeren, og støttes også av flere tidligere libyske ambassadører, inklusiv landets FN-ambassadør fram til urolighetene begynte. Også flere tidligere høytstående offiserer har sluttet seg til opposisjonen. Jeg vil understreke

at Norge ikke «anerkjenner» overgangsrådet folkerettslig sett, men at vi forholder oss til denne grupperingen som samler de libyske opposisjonskreftene.

Fra dagens ståsted synes det å foreligge, grovt sett, tre muligheter for veien videre fremover, dersom vi ser bort fra en deling av Libya mellom Gaddafis styrker i vest og opposisjonen i øst, som er en løsning begge parter avviser.

Det første alternativet innebærer en videreføring av Gaddafis regime. Jeg tror at dette er lite sannsynlig både på grunn av den økende motstanden mot Gaddafi, den internasjonale isolasjonen av regimet og den gradvise svekkelsen vi ser av regimets militære slagkraft.

Det andre alternativet innebærer at Gaddafis regime overvinnes militært, og at opposisjonen overtar makten.

Det tredje alternativet vil kunne være en forhandlet løsning mellom opposisjonen og det sittende regimet basert på en våpenhvile med etterfølgende forhandlinger om politisk maktdeling.

Poenget mitt er dette: Uansett hvilken av de to siste løsningene som måtte føre fram, vil de nye makthaverne ha behov for internasjonal bistand og støtte. Det kan omfatte den politiske overgangsprosessen, gjenoppbyggingsarbeid, humanitær innsats, etablering av statsinstitusjoner og rettsstatsprinsipper, reform av sikkerhetssektoren og utvikling av et sivilt samfunns organisasjoner. I tillegg vil det kunne være behov for en form for militær tilstedeværelse for å overvåke en våpenhvileavtale.

FNs generalsekretær har igangsatt et arbeid for å se på hvilken rolle FN og det internasjonale samfunn vil få etter at kamphandlingene avsluttes og man har en politisk løsning. Det er for tidlig å konkludere på dette punktet, men det er viktig at vi tar høyde for at den internasjonale sivile innsatsen vil kunne bli langvarig.

Under mitt innlegg i FNs menneskerettighetsråd i Genève 28. februar i år, altså lenge før resolusjonene ble vedtatt, påpekte jeg fra norsk side at et maktvakuum i Libya ikke vil tjene noen og kan være farlig for hele Nord-Afrika. Jeg oppfordret FNs sikkerhetsråd til å tenke gjennom hvordan FN og det internasjonale samfunn kan spille en rolle for å bidra til demokrati og stabilitet og å sikre respekten for menneskers rettigheter i Libya. Vi vil støtte at FN planlegger for et slikt ansvar, i samarbeid med de regionale organisasjonene.

Til sist: Tilbake til det regionale bakteppet og hvordan situasjonen i Libya oppsto. Det var inspirert av hva tunisiere og egyptere hadde oppnådd av endringer i sine land – naboer til Libya – at borgere tok ut i gatene i Benghazi, Tripoli og i en rekke andre byer i Libya for å kreve demokratisk deltakelse og respekt for grunnleggende menneskerettigheter også i Libya. Men myndighetene møtte innbyggernes fredelige demonstrasjoner med hensynsløs, brutal vold. Også i andre arabiske land, i det som er kalt den arabiske våren, forsøker myndighetene å slå ned folks ønske om demokrati og frihet med makt.

Norge har fordømt voldsbruken i Syria, Bahrain og Jemen, og vi vil fordømme dette også andre steder. Vi fremholder at myndighetene må lytte til folket, tillate frie ytringer og fredelige demonstrasjoner. Løsningene finnes gjennom demokratisk deltakelse, samarbeid og respekt for

menneskerettighetene. Regimer som setter inn sitt militære apparat mot sivile, mister sin legitimitet. Det internasjonale samfunn må i slike situasjoner vurdere å sette inn sanksjoner.

Landene i regionen er forskjellige, men de deler en problematikk som kan knyttes til autoritære styresett, utbredt korrupsjon, nepotisme, store sosiale forskjeller og brudd på menneskerettighetene. Alle landene utfordres, men de håndterer situasjonen forskjellig. Utviklingen er dramatisk, som i Europa etter 1989.

I Jordan og Marokko er demonstrasjoner tillatt og reformprosesser igangsatt. I Egypt og Tunisia måtte statslederne gå av før en troverdig prosess kunne komme i gang. Norge fortsetter å følge utviklingen nøye, og vi har regelmessig kontakt med myndigheter og demokratiske krefter i disse landene. Vi er til stede og blir lyttet til, gitt våre kontakter og nettverk, og vi står rede til å støtte den demokratiske prosessen.

Et optimistisk scenario på lang sikt for de omfattende endringene i Nord-Afrika og Midtøsten er en utvikling mot mer demokratiske regimer som respekterer sine befolkningers legitime rettigheter og krav. Dette vil redusere konflikt- og spenningsnivået i regionen og utløse ressurser til reformer og økt økonomisk og sosial utvikling og rettferdighet. Alt i alt vil dette også gi økt stabilitet. En utvikling i den retning vil også kunne legge til rette for å bilegge årelange konflikter i regionene. Men veien fram er lang. Omveltningene i Europa i 1989 tok i realiteten også mange år. På Balkan ser vi fortsatt etterdønninger. Det kan komme tilbakeslag underveis og situasjoner med maktvakuum og kaos.

Samtidig er det tegn som tyder på at vi er vitne til et vannskille i Nord-Afrika og Midtøstens historie, og at vi over tid ser en mer positiv utvikling i mange land i regionen. Denne bølgen bør vi og det internasjonale samfunnet bidra til å skyve fremover.

Statsråd Grete Faremo [12:27:29]: Da følger jeg opp, og jeg er også glad for å kunne orientere om den militære innsatsen.

En uke etter at FNs sikkerhetsråd den 17. mars vedtok resolusjon 1973 for å beskytte den libyske sivilbefolkningen fra Gaddafi-regimets overgrep, ble et norsk styrkebidrag på seks F-16 kampfly med støtteelementer meldt inn til den bredt sammensatte internasjonale koalisjonsstyrken Odyssey Dawn. Med base i Souda Bay på Kreta har de norske flyene deltatt i militære operasjoner i Libya siden 24. mars, og fra 30. mars har den norske styrken inngått i NATO-operasjonen Unified Protector. NATOs mandat er det samme som mandatet til Odyssey Dawn: håndhevelse av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, som åpner opp for bruk av alle nødvendige midler for beskyttelse av sivile i Libya, med unntak av okkupasjonsstyrker på libysk territorium.

Gaddafi har et uttalt mål om å bruke vold mot sitt eget folk, som startet sitt opprop om demokratiske reformer i form av fredelige demonstrasjoner. Med grunnlag i resolusjon 1973 tar Norge sin del av ansvaret for å stanse det libyske regimets massive overgrep mot egen befolkning.

Vi har sammen med våre allierte stanset angrep på Benghazi og andre områder hvor Libyas befolkning har vært truet og direkte angrepet av regimestyrkene. De norske styrkene har bidratt til å hindre store lidelser, og Gaddafis militære evne til å ramme sivilbefolkningen er nå betydelig redusert. Vi har all grunn til å være stolte over innsatsen til våre nå ca. 140 menn og kvinner som deltar i det norske F-16-bidraget. Det samme gjelder norsk personell som deltar i andre funksjoner, bl.a. i NATOs luftbårne kontroll og varsling og de ansvarlige NATO-kommandoene. Det norske personellet løser et krevende oppdrag på en profesjonell måte, og høster anerkjennelse blant våre allierte.

La meg være tydelig: Det finnes ingen militær løsning på situasjonen i Libya – den må løses politisk. Men det var og er helt nødvendig å ha en militær komponent som i påvente av politiske løsninger sørger for reell fysisk beskyttelse av sivile.

De pågående militære operasjonene er en viktig del av oppfølgingen av resolusjon 1973, og har så langt vist seg å være effektive. Det libyske flyvåpen og luftvern er sterkt svekket, og de offensive kapasitetene som truer sivilbefolkningen, spesielt øst i landet, er redusert. Vi ser tydelige tegn på slitasje på regimesiden, noe som kommer til uttrykk bl.a. i sviktende lojalitet til Gaddafi blant sentrale stammeledere, samt at flere av hans nærmeste støttespillere har hoppet av.

Samtidig vil jeg understreke at Libyas framtid fortsatt er uavklart. Som utenriksministeren har vært inne på, er det en reell fare for at konflikten kan fastlåses, og at vi risikerer en de facto todeling av landet. Samtidig må vi være forberedt på at situasjonen kan endres raskt. Så langt er det lite som tyder på at Gaddafi har endret sin intensjon om å ramme egen befolkning ved bruk av vold. Regimet har også vist evne til å tilpasse sin militære strategi, bl.a. ved å bruke sivile kjøretøyer, noe som gjør NATO-styrkenes oppgave mer krevende. Inntil videre er det nødvendig å fortsette de militære operasjonene mot regimestyrker som truer sivilbefolkningen, parallelt med at det arbeides for en politisk løsning. Vi må forvente fortsatt høy intensitet i de militære operasjoner en tid framover.

Den norske militære innsatsen må ses i lys av NATOs helhetlige strategi, og jeg vil gjerne bruke denne anledningen til å gi Stortinget et tydelig bilde av NATOs operasjon Unified Protector. Operasjonen gjennomføres i tre deler: luftoperasjoner mot bakkemål for å hindre libyske styrkers overgrep mot sivilbefolkningen, håndhevelse av flyforbudssone og håndhevelse av våpenembargo. Ulike land bidrar til ulike deler av operasjonen. I tillegg til en rekke NATO-land bidrar flere partnerland i operasjonen, inkludert land som Sverige, Jordan, De forente arabiske emirater og Qatar. Totalt deltar 18 land i Unified Protector med om lag 200 fly og 20 marinefartøy. Mens marinefartøyene i hovedsak er engasjert i våpenembargoen, blir flyene brukt til en rekke forskjellige oppgaver. Eksempler på dette er bombing av bakkemål, rekognosering og målutvelgelse, håndhevelse av flyforbudssonen, helikopter redningsberedskap, elektronisk krigføring og logistikkflyvninger. Luft-til-bakke-rollen som de norske flyene deltar

i, er med andre ord kun én av oppgavene som må utføres for å gjennomføre operasjonsplanen. I luft-til-bakke-rollen er det nå ti nasjoner som bidrar: Danmark, Belgia, USA, Canada, Storbritannia, Frankrike, Italia, De forente arabiske emirater, Qatar og Norge. Det er viktig at vi ser de ulike bidragene i en helhet, hvor alle styrkene bidrar til det felles mål å følge opp resolusjon 1973. For at norske fly skal kunne ta ut sine tildelte mål, er man helt avhengig av andre nasjoners innsats. Eksempler på dette kan være bruk av ulike bemannede og ubemannede luftfartøy for verifisering av sivil tilstedeværelse eller andre folkerettslig beskyttede objekter i nærheten av mål. Vi er også avhengig av viktige støttekapasiteter, som luft-til-luft-tanking, kommando- og kontrollplattformer, rekognoseringsressurser og etterretningsanalyse. Dette gjelder forut for, under og etter oppdrag.

NATOs operasjonsplan er delt inn i tre hovedfaser. Innledningsvis fokuserte man på ulike bakkebaserte militære enheter og installasjoner som utgjorde en umiddelbar trussel mot sivilbefolkningen. Man er nå over i en fase hvor det i større grad fokuseres på strategiske mål som har betydning for regimets evne til kommando, kontroll og ledelse. Den avsluttende fasen vil fokusere på å sikre at regimet på lengre sikt overholder Sikkerhetsrådets resolusjoner. Totalt har NATO nå fløyet om lag 5 700 oppdrag, hvorav 2 000 er oppdrag som har til hensikt å ta ut bakkemål. Disse tallene inkluderer likevel ikke tokt som gjennomføres i nasjonal regi av enkelte land. Norske F-16 har fløyet totalt 315 oppdrag, hvorav 34 under Odyssey Dawn, og har til sammen sluppet 289 bomber, hvorav 19 i Odyssey Dawn-operasjonen. Jeg kan bekrefte at både bevegelige militære kapasiteter, som stridsvogner, samt faste installasjoner som kommando- og sambandsentraler, våpenlagre og luftvern er tatt ut av norske styrker.

Regjeringen deler et tilnærmet samlet verdenssamfunns vurdering av at Gaddafi har mistet all politisk legitimitet. Det er imidlertid viktig å understreke at dette ikke er det samme som at NATO går inn med militære virkemidler for aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte i Libya. Det gjør vi ikke. Gaddafi selv er ikke et legitimt mål.

Det er flere årsaker til at norske styrker har kunnet ta en sentral rolle i luft-til-bakke-delen av NATO-operasjonen. Våre fly er blant de best egnede til å bruke våpen mot definerte mål. Vi har tidsriktig materiell, relevante våpen og en godt trent personellstyrke og blir derfor ofte foretrukket av operasjonsledelsen. Styrkebidragets leveranser har også vært mulige fordi vi har en god teknisk status på våre kampfly og en solid støtteorganisasjon. Fordi våre fly har demonstrert god evne til å bruke relevante våpen på en presis måte og med lavest mulig risiko for utilsiktet skade og sivile tap, er vi også blant dem som har fått ansvar for å ta ut spesielt komplekse mål.

Norske myndigheter har selv sagt reell nasjonal kontroll over hvordan det norske styrkebidraget anvendes. I prosessen med utvelgelse av mål er Norge representert med kompetent personell, operativt og juridisk. Det norske personellet har ansvar for å ivareta nasjonale hensyn og folkerettslige forpliktelser. Listen over utvalgte mål blir nøye

gjennomgått. I denne prosessen er det tett og god dialog mellom våre nasjonale representanter og NATOs hovedkvarter. Dette er demonstrert ved at målvalg ved enkelte anledninger har blitt endret etter dialog mellom norske representanter og operasjonsledelsen. I ytterste konsekvens har Norge alltid muligheten til å si nei til spesifikke oppdrag. Forsvarets operative hovedkvarter er aktivt med i beslutningsprosessen overfor våre stedlige nasjonale representanter.

Som beskrevet i kgl. resolusjon av 23. mars var det i lys av tidspresse knyttet stor usikkerhet til det tentative kostnadsanslaget for det norske styrkebidraget på om lag 70 mill. kr. Dette anslaget var kun basert på erfaringstall fra deltakelse i tidligere operasjoner med tilsvarende styrkebidrag. Videre inkluderte det tentative kostnadsanslaget ikke utgifter til ammunisjon og andre variable kostnader, som flytimer. Selve grunnkostnadene for det norske styrkebidraget er blitt beregnet til 83 mill. kr. Dette inkluderer personellkostnader, driftskostnader i operasjonsområdet, etterforsyningstransporter, deployering og redeployering. Til nå har de norske flyene flydd over 1 300 timer. Kostnadene for de ekstra flytime som kreves for å gjennomføre vårt oppdrag i Libya, er beregnet til 94 mill. kr. Dette inkluderer vedlikeholdskostnader og tjenesteleveranser. Hva gjelder ammunisjonskostnader, er vi ennå bare vel halvveis i deployeringsperioden, og det er selv sagt vanskelig å forutse nøyaktig hvor mye ammunisjon som vil være brukt når de tre månedene er utløpt. Ut fra hittil gjennomførte tokt og et grovt anslag for den gjenværende perioden er det anslått at ammunisjonskostnadene vil beløpe seg til 84 mill. kr. Slik oppdraget i Libya har utviklet seg, har det vært behov for et høyere antall norske flytimer enn det som ville være nødvendig for å ivareta øvingsflyvning hjemme. Etter en grundig gjennomgang er det nå beregnet at merkostnadene for det norske bidraget vil beløpe seg til totalt 261 mill. kr.

Regjeringen tar sikte på å fremme en kongelig resolusjon om kostnadene for det norske styrkebidraget senere denne uken. Forslag til tilleggsbevilgning vil deretter fremmes i revidert nasjonalbudsjett.

NATO har i utgangspunktet lagt operasjonsplaner for tre måneder for operasjon Unified Protector. Det er avgjørende at bruk av militærmakt ses i sammenheng med de øvrige virkemidlene, som utenriksministeren har redegjort for, og at NATOs rolle videre framover underbygger resolusjonens målsetting. NATOs medlemsland står samlet om beslutningen om å iverksette operasjon Unified Protector. Det er viktig at alliansen framstår som troverdig og samlet, og regjeringen vil fortsette å arbeide for bred deltakelse blant NATOs medlemsland og andre bidragsytende land.

Det er ennå for tidlig å konkludere om og eventuelt hvordan Norge skal bidra militært etter nåværende deployeringsperiode. Det nåværende norske styrkebidraget utfører et krevende oppdrag, og intensiteten på operasjonene er høy. Norge er et relativt lite land, med begrensede militære ressurser. Selv om det fortsatt er usikkerhet knyttet til situasjonen i Libya, må vi kunne forvente at NATOs operasjon etter hvert går over i en ny fase, der behovet for

kampfly i en luft-til-bakke-rolle vil være mindre enn i dag. Norge vil selvsagt stille seg bak alle deler av resolusjon 1973 for å svekke Gaddafis evne til å ramme sivilbefolkningen. Militære virkemidler må ses i sammenheng med sivil innsats, herunder sanksjoner og andre virkemidler, som utenriksministeren har redegjort for.

Norge har bidratt mye i de innledende faser av operasjonen, både i Odyssey Dawn og Unified Protector. Dersom NATO beslutter å videreføre operasjonen etter 24. juni, vil et eventuelt norsk bidrag bli et annet og mindre omfattende enn dagens bidrag. Men Norge vil selvsagt fortsatt støtte gjennomføringen av resolusjon 1973. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med videre planer for norsk innsats i god tid før utløpet av tremånedersperioden.

Regjeringen ønsker mest mulig åpenhet rundt norsk og alliert innsats i Libya for å oppfylle resolusjon 1973. Når det gjelder den militære innsatsen, kan jeg opplyse om hvor mange og hvilken type oppdrag det norske styrkebidraget utfører. Det er samtidig avgjørende at hensyn til personell og andre sikkerhetsrelaterte forhold ivaretas på en forsvarlig måte. Jeg kan derfor ikke gå inn på detaljer knyttet til enkeltmål.

Verdenssamfunnet viste handlekraft og reagerte raskt for å forhindre massive sivile lidelser i Libya. Sivile og militære tiltak har sammen bidratt til å svekke Gaddafiregimets evne til å ramme egen befolkning betydelig, og vi kan være stolte av at Norge tar sin del av ansvaret for å oppfylle FNs sikkerhetsråds resolusjon 1973. Situasjonen i Libya er fremdeles kompleks og uavklart, og regjeringen følger utviklingen nøye. Vi vil opprettholde tett dialog med våre allierte om hvordan vi skal opprettholde innsatsen for å beskytte Libyas sivilbefolkning i tiden framover.

Presidenten: Presidenten vil nå, i henhold til Stortingets forretningsorden § 34 a annet ledd, foreslå at det åpnes for en kort kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og eventuelt avsluttende innlegg fra medlemmer av regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Svein Roald Hansen (A) [12:44:11]: Jeg vil takke utenriksministeren og forsvarsministeren for grundige redegjørelser om situasjonen i Libya og de norske bidragene til å oppfylle FN-resolusjonene.

Debatten om våre bidrag kan bare føres på bakgrunn av den forpliktelse alle medlemsland har til å følge opp FNs vedtak.

Norge har arbeidet aktivt for at et lands suverenitet ikke skal være til hinder for internasjonal inngripen gjennom FN for å beskytte befolkningen mot overgrep. Da kunne vi ikke unndra oss å stille opp da vi ble anmodet om det.

Samtidig ser vi hvor krevende det er å oppfylle resolusjonenes mandat. Flyforbudssonen er etablert. Gaddafis militære kapasitet er klart svekket. Men kampene fortsetter. De vil kunne vare lenge, med de humanitære konsekvenser dette vil få.

Derfor er det viktig, som begge statsrådene understreker, at det også arbeides for en politisk løsning. Det er trolig det eneste som kan føre fram.

Verdenssamfunnet sto overfor en krevende situasjon da opprørerne i Libya tok til våpen og Gaddafi truet med hevn mot befolkningen. For første gang ble det enighet om en FN-resolusjon som åpnet for beskyttelse av sivilbefolkningen med alle nødvendige midler, unntatt okkupasjon.

I spørretimen dagen før vedtaket i Sikkerhetsrådet ble utenriksministeren kraftig kritisert av opposisjonen for å være *for* opptatt av å analysere kompleksiteten ved en flyforbudssone. Opposisjonen ønsket action. Nå har vi hatt flere uker med action, og situasjonen i Libya er høyst uavklart. Det understreker hvor viktig en grundig gjennomtenkning og en god analyse er.

Vi deler alle ønsket om et regimeskifte i Libya. Gaddafis tid er ute. Han har ingen legitimitet. Men FN-resolusjonen gir ikke mandat til å bistå opprørerne for at deres mål kan gjennomføres. Det er viktig at dette respekteres. Hvis mandatet strekkes og misbrukes, vil det bli langt vanskeligere å få enighet i FNs sikkerhetsråd neste gang det skulle bli aktuelt. Derfor må det etableres en felles forståelse av hva FN-mandatet innebærer.

Vår deltakelse i operasjonen gir oss også en stemme inn i den, som må brukes til å arbeide for at FN-resolusjonens ordlyd og dens grenser respekteres, slik begge statsrådene understreket skjer når det gjelder de norske bidragene.

Utenriksministeren berørte det dilemmaet vi alle føler når vi ser at de overgrep mot sivilbefolkningen vi ville forhindre i Libya, nå utfolder seg i Syria. Mange hundre demonstranter som ikke har grepet til våpen, er drept.

EU, USA og andre har innført noen få sanksjoner. Men det har ikke vært mulig å få enighet i FN om å legge et samlet internasjonalt press på regimet i Damaskus.

Den brutalitet vi nå ser utfolder seg i Syria og Libya, er en påminnelse om hvor krevende det reelt sett er for det internasjonale samfunn å gripe inn og effektivt kunne beskytte befolkningen mot overgrep, når makthaverne i landet selv er overgriperne.

De norske flyvernes innsats har med rette høstet anerkjennelse, og jeg stiller meg bak den. Men jeg vil samtidig advare mot det inntrykk at det bare er vi som gjør jobben. Det er altså rundt 200 fly i aksjon, bare seks er norske. De har fløyet en større andel av de samlede toktene enn antallet skulle tilsi, men det er ni andre land som også deltar i luft-til-bakke-operasjonene. Våre fly er med andre ord en del av et stort og komplekst militært team, slik også forsvarsministeren pekte på.

Etter hvert som tiden går og den politiske løsningen uteblir, rettes naturlig nok oppmerksomheten mot hvor lenge skal den vare. NATO har lagt planer for tre måneder. Hvilke behov som foreligger hvis det fortsatt ikke er noen politisk løsning innen den tid, er vanskelig å forutse i dag. Forpliktelsene til å oppfylle FN-resolusjonen vil fortsatt være der. Men vi har ytt et tungt bidrag i denne første fasen. Ut fra en byrdefordeling vil det være naturlig at et eventuelt fortsatt norsk bidrag på den militære siden blir annerledes og mindre omfattende, slik også forsvarsministeren sa. Men det må vi ta stilling til når vi kommer så langt.

La oss ikke glemme at løsningen på krisen i Libya ligger i de politiske prosessene. Skal disse føre fram, er det

klokest at enkelte beslutninger først tas når det er behov for at de tas, og ikke før. Så må vi heller ikke glemme at det er og vil være behov for andre typer bidrag – ikke minst på den humanitære siden, hvor vi også bidrar nå. Og vi må være forberedt på å fortsette bidragene når situasjonen er mer avklart.

Morten Høglund (FrP) [12:49:20]: Jeg vil takke både utenriksministeren og forsvarsministeren for deres redegjørelser. Vi støtter hovedtrekkene i redegjørelsene. Vi støttet beslutningen om å sende fly. Og vi står ved vår støtte.

Vi kan ikke forvente at alle skal være enige i en beslutning om å sende norske fly i denne type krevende aksjon. Det er en demokratisk rett å ytre seg imot og stille de krevende spørsmålene. Men om det tjener denne saken at den kritiske debatten foregår høylytt innenfor regjeringens egne rekker, er mindre sannsynlig. Etter vår mening skaper dette bare rot og forvirring. I det minste må vi kunne forvente at regjeringen støtter regjeringen.

SV vil ha flyene hjem, helst snarest mulig, men uansett om noen uker. Og så vil de ha meglere på plass. SVs egen statssekretær i Utenriksdepartementet mener det Norge gjør i Libya, *kan* være folkerettsstridig. En annen statssekretær i Utenriksdepartementet, fra et annet parti, mener det ikke er grunnlag for å forhandle med Gaddafi, og er siktet på at invasjonen i Libya er grei.

Nå tror jeg vi alle forstår at det er det som fremføres her i dag, som er regjeringens offisielle linje. Men denne form for utagerende atferd, utført av mennesker som deltar i samme regjeringssprosjekt, er ikke bare underlig; den bærer preg av en regjering som i viktige utenrikspolitiske spørsmål spriker. Man skulle tro at etter mer enn fem år sammen hadde man trening i å håndtere uenighet, men så fort det dukker opp et spørsmål der NATO og deltakelse i internasjonale operasjoner er inkludert, klarer man ikke helt å stokke bena, og man snubler fra første dag. Kunnskapsministeren, partilederen fra SV, ville *ikke* ha en NATO-ledet operasjon, mens resten av regjeringen nettopp ville dette. Slik fortsetter man, til allmenn beskuelse. Dette er ikke et spesielt vakkert syn, verken i Norge eller i den del av omverdenen som måtte ha interesse for det. Jeg er imidlertid glad for at forvirringen her hjemme ikke påvirker de profesjonelle norske soldatene som utfører en krevende jobb med å oppfylle Sikkerhetsrådets resolusjon for Libya. De fortjener vår støtte.

Gaddafi er problemet for sivilbefolkningen i Libya, og jo fortere han er håndtert, jo fortere kan vi snakke om en form for stabilisering. Nå er det ikke slik at det står et alternativ klart og venter på å ta makten i Libya. Det er flere skjær i sjøen. Derfor er våpenstøtte og pengestøtte til opposisjonen et betydelig risikoprojekt.

Den arabiske liga, som innledningsvis var svært støttende til NATO, og Den afrikanske union må forventes å ta ansvar fremover. Ellers vil dette minne om en dugnad der arabiske og afrikanske land inviterer folk langveis fra for å rydde i sin hage, og så stikker de selv av når jobben skal gjøres. Nå er det heldigvis et par unntak, slik forsvarsministeren var inne på.

Vi har ikke noen problemer med at Norge har vært svært aktiv i dette oppdraget. Når det gjelder ekstra kostnader i forbindelse med oppdraget, ser vi frem til og forventer at dette i sin helhet dekkes opp utenfor forsvarsbudsjettets allerede trange ramme.

Argumentet som fremføres i Klassekampen i dag, om at et lengre engasjement vil påvirke Forsvaret i Nord-Norge, er viktig å ta med seg, men må aller mest ses på som et argument for å styrke Forsvaret generelt og Luftforsvaret spesielt og viser hvor sårbare det norske forsvaret er når vi deltar i denne type militært engasjement med et relativt begrenset antall fly.

Ellers støtter vi regjeringens beslutning når det gjelder nødhjelp til Libya. Vi er også bekymret over flykningssituasjonen og støtter de tiltak regjeringen måtte sette inn, for ikke minst å støtte de land i regionen og i naboområdet som nå får en spesiell belastning med å ta imot flykninger.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:53:54]: Norge gikk inn i Libya sammen med våre allierte for å håndheve en FN-resolusjon og et vedtak i FNs sikkerhetsråd.

Vi er midtveis i oppdraget, og det er nyttig å minne om bakgrunnen for dette. Muammar al-Gaddafi var veldig klar på at han ikke ville vise noen nåde når han kom til å gå fra hus til hus, fra rom til rom i Benghazi og ta dem som uttrykte opprør og motstand mot hans styresett. Det er et klart folkerettslig grunnlag for den operasjonen Norge deltar i. Det er i vår egeninteresse å bidra, også fordi det er i Norges interesse som småstat å være med på å skape en forutsigbar og regelstyrt verdensorden. En slik rettslig verdensorden kan bare bygges på FN-pakten og gjennom FNs sikkerhetsråd. Det er veldig viktig å understreke at håndhevelsen av denne type vedtak ikke bare kan være opp til andre land. Norge skal bidra og bidrar aktivt.

Høyre støttet opp om Norges deltakelse i Libya, og det gjør vi fortsatt. Vi støtter også de forslagene til ekstrabevilgninger som vil måtte komme i forbindelse med revurdert nasjonalbudsjett. Vi ønsker altså at vi skal være med på å oppfylle vår andel av forpliktelsen for å håndheve en sikkerhetsrådsresolusjon. Når Sikkerhetsrådet for første gang – og historisk – kom fram til at man kunne lage en resolusjon som uttrykte militære virkemidler til bruk for å beskytte sivile, er det en forpliktelse for et land som Norge å stille opp. Men det er også viktig å understreke at det kommer en tid etter de militære virkemidlene, der særlig det humanitære aspektet kommer til å være svært viktig. Det er allerede til dels store lidelser i mange deler av Libya, og dette må man også ta inn over seg.

Fra Høyres side slutter vi oss til den redegjørelsen som utenriksministeren ga om den mer regionale konteksten, og derfor går jeg ikke nøyere inn på det her, rett og slett fordi det er redegjort godt for.

Når det nå gjelder framtida for oppdraget, er det igjen grunn til å understreke at vi nå er midtveis. Som både forsvarsministeren og utenriksministeren redegjorde for, er det mange ting som er oppnådd, og mange ting er oppnådd ved hjelp av de norske styrkene. De har hatt et særlig ansvar for noen av de mest komplekse og krevende operasjo-

nene, og deres innsats høster stor ros fra våre allierte, nettopp fordi de har vært i stand til å gjøre dette oppdraget på en veldig god og effektiv måte. Våre styrker som er involverte i handlingene i Libya, fortjener både anerkjennelse og støtte.

Men det er jo med en viss undring man kan lese rapportene fra SVs landsstyremøte denne helgen. Der har det kommet mange og klare beskjeder om at SV aller helst vil at flyene skal trekkes tilbake fra operasjonen umiddelbart – og om ikke umiddelbart, så i alle fall når denne tremånedersperioden er over.

Statssekretær Ingrid Fiskaa har flere ganger, både i forbindelse med landsmøtet til SV og landsstyremøtet til SV, vært ute med uttalelser som tyder på at det er en fullstendig sprik i regjeringa hva gjelder holdningen til Norges oppdrag. Statssekretæren sa i forbindelse med landsstyremøtet i helgen:

«Skal vi fortsette å bombe i seks uker til for at det ikke skal skje ting vi vil hindre? Jeg tror ikke situasjonen vil være særlig endret om halvannen måned. Skal vi fortsette å støtte Storbritannia og Frankrike som åpent sier målet er å styrte Gaddafi?»

Det kom også klare formaninger fra landsstyremøtet at man mente at de militære hadde gått utover mandatet om å beskytte sivilbefolkningen – altså at mandatet skulle være brutt. Det er svært alvorlig at en statssekretær i en norsk regjering ikke evner å skille sine roller og på den måten bidrar til å skape tvil og undergrave hva som er Norges posisjon. Det må regjeringa snarest rydde opp i. Ingrid Fiskaa er ikke først og fremst sentralstyremedlem i SV. Hun er først og fremst statssekretær for nasjonen Norge. Det er det viktig å være klar over.

Når det så gjelder det siste forsvarsministeren sa, er det jo helt riktig, som hun sier, at man må være forberedt på raske endringer i situasjonen. Hun sier også at regimet viser ingen tegn til å gå bort fra vold, og at det er for tidlig å si hvordan Norge skal bidra, og om Norge skal bidra etter at de tre månedene er over. Så sier hun til slutt: NATOs beslutning om å videreføre vil i så fall bety at Norges bidrag blir «et annet og mindre omfattende».

I denne sammenhengen har Høyre uttrykt at det ville være uklokt å bestemme nå at man ikke skal bidra på samme måte eller på en annen måte enn det man har gjort tidligere, rett og slett fordi vi ikke vet noe om situasjonen om seks uker. Det vil i denne sammenheng være interessant å be forsvarsministeren i sitt siste innlegg om å redegjøre for hva man foreløpig har meldt inn til NATO om Norges eventuelle bidrag etter at de tre månedene er over.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:59:26]: Eg vil takke for to gode utgreiingar.

FN-resolusjonane 1970 og 1973 slår fast det internasjonale samfunnets ansvar for å verne det libyske folket. Gaddafi-regimet sitt omfattande angrep på sivile og truslar om å utslette den politiske opposisjonen i Benghazi gav legitim grunn til å nytte FN's sanksjonsmiddel, inkludert militærmakt, mot diktaturet. Utviklinga i Libya har vist at det framleis er behov for eit internasjonalt engasjement for å beskytte sivile i Libya. SV står fast på støt-

ta til at Noreg må bidra til det, etter vedtak på SVs landsstyremøte i helga. Eg vil be representantane frå Høyre og Framstegspartiet puste djupt, setje seg framfor nettet og lese gjennom vedtaket SV gjorde i helga.

Situasjonen i Libya er alvorleg. Mange sivile får beskyttelse, men framleis er situasjonen kritisk i enkelte område. Kampene mellom Gaddafi-diktaturets styrkar og opprørshæren er fastlåste. Dei sivile tapar i konflikten er betydelege, og det same er dei utfordringane Libya står overfor humanitært. Eg vil understreke viktigeita av at Noreg bidreg her, slik regjeringa no legg opp til, med både humanitær assistanse og mottak av flyktningar.

Eg noterer meg òg når det gjeld militære bidrag, at forsvarsministeren avklarar at etter 24. juni «vil et eventuelt norsk bidrag bli et annet og mindre omfattende enn dagens bidrag». Eg vil samtidig understreke at det er situasjonen og behova i Libya som må styre den endelege vurderinga her, akkurat som det må styre dei politiske og humanitære bidraga, og korleis vi skal følgje opp gjennomføringa av resolusjon 1973.

SVs landsmøte vedtok støtte til dei militære sidene av Noregs bidrag til Libya under føresetnad av at FN-resolusjonens strenge mandat om å verne sivile vert etterlevd. Den siste tida har både angrepa på medlemmer av Gaddafi-familien og utsegner frå enkelte statsleiarar gitt grunn til bekymring.

No understreka både forsvarsministeren og utanriksministeren at mandatet for operasjonen er å beskytte sivile, ikkje bistå militære styrkar med regimeendring, og at Noreg held seg strengt til det. Det er viktig for å halde oppe eit skilje mellom sivile og militære mål, men det er òg viktig for framtidig internasjonal oppslutning om formålet å beskytte sivile. Dersom mandatet no vert kapra til eit anna formål, gir vi Russland, Kina og andre kritikarar rett og reduserer sjansen for ei einigheit som kan beskytte sivile i Sikkerheitsrådet i framtida.

Lat meg vere tydeleg på det: SV, Noreg og det meste av verda ønskjer regimeendring i Libya. Det er derfor det har blitt ei sjeldan einigheit om å opne ei sak mot Gaddafi for den internasjonale straffedomstolen. Han er ein brutal leiar som har utøvd vald mot eiga befolkning, og står utan nokon legitimitet.

Men som utanriksministeren sa:

«Politiske endringer må komme som et resultat av politiske prosesser i Libya, og det internasjonale samfunnets rolle må være å støtte opp om disse.»

Det er forskjell på det politiske målet, og kva for mandat den militære operasjonen følgjer.

Berre politiske prosessar og løysingar kan gi varig fred og beskyttelse av menneskerettane i Libya. Dessverre har viktige forhandlingsinitiativ så langt ikkje ført fram. Det er likevel viktig at dei initiativa fortset. Noreg må aktivt arbeide for fredsinitiativ, framleis under FN's leing. Det er viktig der at bl.a. Den afrikanske union og Den arabiske liga – altså dei viktigaste regionale organisasjonane – kan fortsetje å spele ei rolle.

Så vil eg avslutningsvis seie at bakgrunnen for det som no skjer i Libya, er dei folkelege demokratiske revolusjonane, opprøra, i Midtausten. Det er ein viktig grunn til

mi eiga, til SVs, støtte, men òg at det er mogleg å oppnå ei internasjonal einigheit om dei to FN-resolusjonane. No må vi ikkje late folkelege krefter i andre land i regionen i stikken, i skuggen av det som skjer i Libya. I Bahrain, Jemen, Syria og andre land har det vore store demonstrasjonar, og i dei tre nemnde landa brutale overgrep mot sivilbefolkninga. Verda må støtte dei folkelege demokratikreftene, vi må vurdere sanksjonar der det er fornuftig i forhold til det som skjer, og der det er mogleg å samle brei internasjonal støtte for det. Den brutale sanninga er jo at Vesten har latt diktatorar og regime sitje i ro, fordi stabilitet har vore viktigare enn demokrati og forandring i regionen. Tida er no inne for ei heilt anna vestleg tilnærming til heile regionen og ei kompromisslaus støtte til demokratikreftene i alle landa i Midtausten.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [13:04:40]: Uansett hva representantene Høglund eller Eriksen Søreide sier, står regjeringen samlet, og regjeringspartiene her i Stortinget står samlet. Det har de to innleggene fra regjeringspartiene vist, og mitt innlegg vil også bekrefte det synet.

Beslutninger om bruk av militær makt er de mest alvorlige beslutninger en regjering kan ta, og de er i sin natur tunge å ta. Beslutningen om å gå inn i Libya, sammen med den internasjonale koalisjonen, var ikke noe unntak i så måte, men den var etter vår mening rett. Det avgjørende for vår støtte til bruk av våre fly i Libya var vedtaket i FNs sikkerhetsråd, som ga et utvetydig mandat til å bruke et bredt spekter av virkemidler for å beskytte sivile, og den brede oppslutningen vedtaket hadde, ikke minst fra arabiske land, om at en intervensjon var nødvendig.

En sterk oppslutning om FN er en bærebjelke i norsk utenrikspolitikk. Det er i Norges og verdens interesse at FN framstår som sterkest mulig og mest mulig handlekraftig. FN-mandatet som ble gitt i forbindelse med krisen i Libya, var et vannskille i FNs historie når det kommer til å gjøre bruk av ansvar-for-å-beskytte-doktrinen. FN-mandatet ble gitt med ti stemmer for, og fem avstående stemmer. Ingen land la ned veto, og ingen stemte imot. Ser man på Sikkerhetsrådets historiske holdning til intervensjon eller innblanding i indre anliggender, er dette et historisk vedtak.

FN viste politisk handlekraft i en svært krevende situasjon. Men ettersom FN ikke har egne militære styrker, er evnen til å sette Sikkerhetsrådets vedtak ut i livet avhengig av at medlemslandene selv stiller opp med militær kapasitet. Ved å stille våre styrker til rådighet for operasjonen har vi bidratt til å styrke FN.

Vårt mål har hele tiden vært at de militære aksjonene varer i så kort tid som mulig, og at man finner en politisk løsning på krisen. På det tidspunktet da vi gikk inn i Libya, var dette det landet – blant de arabiske regimene som til da var blitt utfordret av sine egne folk gjennom denne dramatiske vinteren – der myndighetene hadde reagert mest voldelig og opptrådt mest truende.

Oberst al-Gaddafi signaliserte tydelig både med ord og handlinger at han hadde til hensikt å begå overgrep mot og drepe sin egen befolkning. Sitatene fra Gaddafi før den in-

ternasjonale operasjonen vitnet om at han var villig til å gå svært langt for å beholde makten. Nå er vi inne i en annen fase av opprøret, der Gaddafis regime på grunn av de internasjonale aksjonene har fått svekket sin militære slagkraft, og dermed sin evne til å bruke militære virkemidler mot sin egen befolkning. Det er utelukkende positivt.

Norge har gjennom det norske luftforsvarets innsats gjort en stor jobb for å bidra til å svekke Gaddafis militære slagkraft. Vi har fått tildelt mange og tunge oppdrag fordi vi har et godt luftforsvar, gode fly med dyktige piloter som kan jobben sin. Det at vi i en innledende fase har tatt et ansvar i den internasjonale operasjonen som langt overgår vår relative størrelse når det gjelder militær slagkraft, mener vi legger grunnlaget for en mer tilbaketrukket militær rolle videre. Mest sannsynlig vil det også være andre behov i den fasen vi nå snart er på vei inn i.

Samtidig som vårt militære bidrag har vært stort, har vi trappet opp den humanitære innsatsen for å sørge for at befolkningen i Libya får mat, medisiner og vann. En tung humanitær innsats er avgjørende for å nå målet om å hjelpe sivile. I begynnelsen av april bevilget Norge ytterligere 30 mill. kr i tillegg til de 50 mill. kr som vi allerede hadde bevilget. Det humanitære behovet er udiskutabelt, og innsatsen må vare lenge etter at blitslampene er slukket og de militære operasjonene tilbaketrukket.

Vi som storting har stått sammen om det militære. Det er viktig at vi også i årene som kommer, står sammen om en kraftfull humanitær innsats i de områdene som nå blir berørt av den katastrofen som vi er vitne til, og at vi med ulike virkemidler også tar ansvar for den flyktningsituasjonen som har oppstått.

Gaddafi har gjennom sine trusler og overgrep mot befolkningen i Libya mistet sin legitimitet som leder, og bør gå av. Men det FN-mandatet som operasjonen bygger på, har sitt fundament i beskyttelse av sivile, ikke i å avsette Gaddafis regime. Det er mitt håp at Gaddafi så raskt som mulig innser det som verden lenge har sett, at han ikke lenger bestyrer Libya. Men dette kan kun være resultat av en politisk prosess, ikke en militær aksjon.

Til slutt: Sivile rammes av krigshandlinger og våpenbruk. La oss håpe at man snarest kommer fram til en våpenhvile og en politisk løsning.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:09:41]: Jeg vil innledningsvis takke utenriksministeren og forsvarsministeren for deres redegjørelser.

Kristelig Folkepartis syn er klart. Vi støtter FN-resolusjon 1973. Vi støtter Norges bidrag til den internasjonale militære operasjonen, og det er i pakt med god norsk tradisjon at vi yter humanitær bistand til flyktninger fra krigsområdet.

Siden nyttår har vi opplevd at sivilbefolkningen i den ene arabiske staten etter den andre har reist seg i massiv folkelig protest mot autoritære regimer. Folk har krevd frihet og demokrati. I Tunisia og Egypt måtte statslederne gå av. Der arbeides det nå med demokratiske reformer. Vi ser en ny arabisk vår. Det gir håp for en region som har lidd lenge under en dårlig arabisk herskertradisjon.

Også i Libya har folket reist seg, men landet har dess-

verre en diktator som behandler sitt land som om det var hans egen eiendom. Muammar al-Gaddafi har vist at han er villig til å bruke vold mot sitt eget folk dersom de ikke vil bøye seg for hans politistat.

Da regimet kjørte fram sitt tunge skyts for å knuse opprøret i den siste store byen, Benghazi, vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 1973. Den gir FNs medlemsstater folkerettslig mandat til med «alle midler» å beskytte sivilbefolkningen i Libya. FN-resolusjonen har blitt støttet av både Den arabiske liga og Den afrikanske union. Det er positivt – og det skjer på tross av den innflytelse Gaddafi har kjøpt seg i afrikanske land gjennom investeringer betalt av Libyas oljeinntekter.

En koalisjon av stater har med hjemmel i FN-resolusjonen satt inn flystyrker for å stanse Gaddafis nedslakting av eget folk. Norge handlet raskt. Deployeringen av de norske kampflyene skjedde med tverrpolitisk støtte. Regjeringen kunne og burde konsultert Stortingets organer tidlige, slik at flyene ikke ble sendt ned før saken var drøftet i et møte. Men Norges bidrag har hatt full støtte.

På Kristelig Folkepartis vegne vil jeg berømme de norske piloters og bakkemannskapers innsats. De har utført krevende oppdrag. Norges forsvar fortjener honnør for profesjonalitet og evne til rask reaksjon.

Når slike krigssituasjoner oppstår, har vi en tradisjon for både å tilby humanitær bistand i nærområdet, og når situasjonen krever det, også å gi asyl i Norge til flyktninger som trenger beskyttelse. Når regjeringen følger opp vårt lands humanitære tradisjon, har den Kristelig Folkepartis støtte.

Det er verdifullt når Stortinget evner å stå samlet bak nasjonal innsats i krevende internasjonale operasjoner. Den tvetydighet som vi har sett de siste dagene, har ikke kommet fra opposisjonen, men fra et regjeringsparti. Sosialistisk Venstreparti har som regjeringspartner ansvar for å ha sendt norske fly ned til krigsoperasjoner og for den bombing de har bidratt med. Det ansvaret må SV lære seg å leve med og i, og slutte med dobbeltkommunikasjon og dermed også gi politiske signaler som et ansvarlig regjeringsparti ikke kan og bør gi.

Dersom bidragsyterne i den militære operasjonen nå varsler at de trekker ut flyene, ville det være en gavepakke til diktatoren Gaddafi. Det kan gi ham og hans våpen- dragere fornyet tro på at de kan befeste sitt tyranniske regime.

Vi må ikke nå trekke forhastede slutninger om hvilke bidrag situasjonen krever når tremånedersperioden løper ut. Det må vi – i fellesskap med våre allierte – vurdere når tiden er inne. Ikke noe ville være mer gledelig enn at utviklingen gir mindre behov for militær innsats. Det er fred med rettferdighet vi søker. Men la oss ikke nå gi signaler som undergraver sjansen for et godt utfall i Libya. Derfor er Kristelig Folkeparti glad for de tydelige signaler utenriksminister Gahr Støre la til grunn nettopp på dette punktet i sin redegjørelse, for det beste ville være at Gaddafi velger å gå av, og at det blir framforhandlet en framtidsrettet politisk løsning. Også Libyas folk har krav på en rettsstat med demokrati og menneskerettigheter – altså utenriksministerens tredje alternativ. Det verste er, slik vi ser

det, at Gaddafi fortsetter å undertrykke folket og slå ned folks rettferdige reformkrav med brutal voldsmakt.

Norge må opptre som ansvarlig medlem av det internasjonale fellesskapet. Vi må legge vekt på FNs resolusjoner og følge folkeretten, slik utenriksministeren påpekte. Derfor støtter Kristelig Folkeparti de hovedlinjer som regjeringen i dag har redegjort for.

Trine Skei Grande (V) [13:15:07]: Først vil jeg benytte anledningen til å takke statsrådene for orienteringen, og jeg vil benytte anledningen til å takke soldatene for den jobben de gjør for oss her. Det er viktig at denne debatten er i Stortinget, for vi skal aldri ta lett på de oppgavene vi har sendt folk ut for å gjøre etter vedtak gjort i denne salen. Sjøl om vi har gjort alt formelt riktig, er det også riktig at vi har debatter i stortingssalen på de områdene som folk oppfatter som viktige.

Jeg må bare komme med en liten kommentar til Slagsvold Vedum: Det kan godt hende at fra Slagsvold Vedums synspunkt virker enigheten i regjeringa bombastisk og klar. Det er vel først og fremst for oss som er utenfor regjeringa at regjeringa ikke virker så bombastisk og klar når det gjelder uttalelser som gis i media.

Grunnlaget for det vedtaket som ble gjort i Stortinget om å sende tropper og delta i denne internasjonale operasjonen, var at vi så en arabisk vår stige fram med demokrati i veldig mange arabiske land, som det er viktig for oss å stimulere til. Men når da en diktator ikke lar denne våren komme til sitt land, men truer sitt folk med å skyte dem, som det er sagt her, gate for gate og rom for rom, bør det internasjonale samfunnet stille opp også for arabiske land.

Jeg tror at det er livsviktig for vår felles kamp for demokrati og demokratiske verdier i hele verden at vi stiller opp for hverandre når disse verdiene prøver å få fotfeste og gro. Vi vet ikke om de kommer til å lykkes, men vi vet i hvert fall at hadde vi ikke brydd oss, hadde den vestlige verdens dobbeltmoral vært veldig prangende og tilstedeværende for mange som føler at de har ofret sin frihet, mens de vestlige land ikke har brydd seg.

Så vil jeg gi forsvarsministeren ros for åpenhet knyttet til den jobben vi gjør. Det syns jeg hun skal strekke seg mot til enhver tid. Det å ha åpenhet tror jeg er viktig for å ta bort både spekulasjoner og andre teorier. Men det handler også om å gi kred til soldatene for den jobben de gjør. Jeg er også glad for at statsråden bekrefter at Gaddafi sjøl ikke er et legitimt mål. Det syns jeg er en viktig understreking. Ifølge FN-resolusjonen skal han stilles for retten for sine gjerninger, og jeg syns ikke at Norge skal ha en rolle der vi mener at statsledere eller terrornettverks ledere skal kunne tas ut, som det heter militært. Jeg mener at prinsippet skal være at vi tilstreber at alle stilles til ansvar for sine gjerninger.

To små momenter som jeg syns man skal ha med seg – for det første: Jeg er veldig glad for at regjeringa har snudd og sagt at man er villig til å ta imot flyktninger fra dette området, og at man understreker solidaransvaret. For det er faktisk ikke sånn at flyktningproblem er noe som bare oppstår ut fra hviskekampanjer i Mogadishu.

Det oppstår faktisk av krigshandlinger og av at folk har uholdbare humanitære situasjoner. Derfor bør også norsk flyktningpolitikk være preget av at vi tar inn over oss de internasjonale utfordringene.

For det andre vil vi i Venstre understreke at det er viktig at den deltakelsen vi har, er tilpasset og skjer i en dialog med alle aktørene i området, både med Den arabiske liga og Den afrikanske union. Det er også viktig at vi ikke sier en dato for når vi skal trekke oss ut, men at det faktisk er et resultat av våre samarbeidspartnere, de tre nevnte, og situasjonen i landet, for for oss er det viktig at en revidering av norsk deltakelse har utgangspunkt i både FN-resolusjonenes målsetting, situasjonen i Libya, alle samarbeidspartnerne og ikke norsk innenrikspolitikk.

Statsråd Grete Faremo [13:19:47]: Først vil jeg takke for støtten til den militære innsatsen Norge yter til oppfyllelse av resolusjon 1973. Våre soldater gjør en viktig innsats, som fortjener vår anerkjennelse og støtte. Med grunnlag i et klart FN-mandat tar Norge sin del av ansvaret for å stanse det libyske regimets massive overgrep mot egen befolkning, og det skal vi fortsette med.

Regjeringen vil arbeide for å opprettholde bred deltakelse fra NATOs medlemsland samt partnerland i den militære innsatsen framover. Dette er viktig ikke minst for å vise omverdenen at NATO står samlet om å følge opp resolusjonen på en troverdig måte. Det vil i de kommende ukene gjennomføres grundige diskusjoner i NATO om alliansens videre strategi.

Dersom NATO beslutter operasjon Unified Protector videreført etter 24. juni, vil et eventuelt norsk bidrag bli, som jeg nevnte, et annet og mindre omfattende enn dagens bidrag. Norge er et relativt lite land med begrensede militære ressurser, og vi har bidratt mye i de innledende fasene av NATOs operasjon. Det kan ikke forventes at vi kan opprettholde vår innsats over tid på samme nivå som i dag. Det er imidlertid ennå for tidlig å konkludere om og eventuelt hvordan Norge skal bidra etter nåværende periode. Bidraget svekker ikke vår hjemlige beredskap. Vårt forsvar har bidratt til operasjonen på en meget god måte, og vi får bekreftet kvaliteten i Luftforsvaret som meget god. Jeg har selvsagt også en dialog med forsvarssjefen om disse spørsmålene.

Det nåværende norske styrkebidraget til Unified Protector er av høy kvalitet, og vi høster også anerkjennelse fra våre allierte for innsatsen. Som jeg nevnte, vil regjeringen foreslå at kostnadene tilleggsbevilges i revidert nasjonalbudsjett.

Regjeringen følger utviklingen nøye, og vi vil komme tilbake til Stortinget med videre planer for norsk innsats i god tid før utløpet av denne tremånedersperioden.

Jeg vet ikke om det var ment slik, men komiteens leder ba meg redegjøre for hva vi har meldt inn, og hva vi tenker å gjøre. Samtidig hørte jeg også en advarsel, nemlig at det ville være uklokt å beslutte hva Norge skal bidra med før det er nødvendig. Derfor kan jeg bare bekrefte det jeg allerede har sagt, at dette følger vi nøye og planlegger å komme tilbake til Stortinget i god tid før utløpet av tremånedersperioden. Vi opprettholder selvsagt en tett

dialog med våre allierte om hvordan vi skal opprettholde innsatsen for å beskytte Libyas sivilbefolkning i tiden framover.

Jeg kan også forsikre om at norske F-16-fly med støttekapasiteter ikke ble overlatt Odyssey Dawn-kommando før etter at både konsultasjonene med Stortinget og kgl. resolusjon var gjennomført, og at flyene forlot norsk jord i første omgang under nasjonal kommando.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:24:14]: Jeg vil takke for denne debatten, og budskapet fra det norske storting til det internasjonale samfunn, til våre allierte, til våre partnere, til FN og til dem som gjennomfører operasjonen, er at et samlet storting står bak operasjonen, står bak linjene i måten vi planlegger for dagens operasjon og videre arbeid.

Norge står ved forpliktelsene i sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Det er ingen tidsbegrensning i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, og det er heller ingen tidsbegrensning på norsk støtte til gjennomføring av denne resolusjonen. Vi vil fortsette med å bidra, og vi vil på ingen måte skape usikkerhet om det presset som skal holdes gjennom den militære operasjonen. Det er viktig at det oppleves samlet. Hvordan vi vil bidra utover 24. juni, etter de tre månedene, vil, som forsvarsministeren har redegjort for, bli diskutert når vi nærmer oss den datoen. Som representanten Solhjell sa, må det jo være situasjonen på bakken i Libya som er avgjørende for den vurderingen, ikke interne diskusjoner her først og fremst. Da må vi lytte til fagmilitære råd. Det er viktig. Vi må vurdere norske kapasiteter, og vi må samordne oss med våre partnere. Den dialogen er fortløpende, og vi vil holde Stortinget orientert. Når vi sier at det vil være et mindre omfattende bidrag, er det naturlig ut fra det meget omfattende bidraget vi har stilt opp med fra første time. Men i den vurderingen vil ingen kapasitet per definisjon være utelukket. Vi må se på helheten, og Norge vil gå inn i det med å ta sitt ansvar på største alvor.

Så har det vært spørsmål om den ene eller andre stemmen som har diskutert og hatt motforestillinger på det ene og det andre møtet i det ene og det andre partiet, særlig i det ene partiet. Da vil jeg si at i en situasjon hvor samtlige partier stiller seg bak en militær operasjon i utlandet, og det er ønskelig, oppstår det et slags dilemma også for det demokratiske ordskiftet. Rundt en så vanskelig og krevende operasjon som dette er, med så mange dilemmaer, kan det ikke være slik at vi om den enigheten vi i dag manifesterer i Stortinget – som er signalet ut fra Norge, fra regjeringen, med støtte i Stortinget – ikke kan ha debatt og kritiske spørsmål i partiene. Det er tross alt partiene som er kanalene for den politiske debatten inn mot politiske beslutninger. Da mener jeg at vi faktisk kan leve veldig godt med at det går slike debatter i partiene. Det er der de bør gå.

Det var noen som etterlyste en bombastisk og klar holdning fra regjeringen. Holdningen skal være klar, men jeg tror at det i denne situasjonen ikke er klokt at den er bombastisk. Alle diskuterer kompleksiteten i denne operasjonen. Ingen sitter med fasitsvar, og vi må klokt forsøke å finne ut hva som er riktig for oss. Så må vi forsøke å sam-

ordne det med det øvrige. Jeg anerkjenner fullt ut opposisjonens rett til å påpeke ulike synspunkter hos regjeringspartiene, men de får selv velge hvor stor profil de vil gjøre av en slik diskusjon, når det ikke er noen tvil om hva regjeringen står for, hva som er signalet ut fra Norges regjering, Norges stats-, utenriks- og forsvarsminister – og nå fra et samlet storting. Sånn sett har denne debatten vært god. Det er et samlet norsk politisk miljø som står bak vår operasjon. Vi kommer tilbake til Stortinget når og om det blir endringer i det bidraget vi gir.

Presidenten: Debatten i sak nr. 1 er avsluttet.

Presidenten vil foreslå at utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelser om situasjonen i Libya og norsk innsats vedlegges protokollen.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [13:28:21]

Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Søreide til utenriksministeren:

«Den innenrikspolitiske situasjonen i Russland kan potensielt ha konsekvenser for landets forhold til omverdenen, ikke minst til naboland som Norge. Det har gjennom flere år funnet sted en utvikling hvor sivilsamfunn, medier og rettsvesen er svekket til fordel for den sentrale statsmakten, og grunnleggende rettigheter er under sterkt press. Presidentvalget i 2012 vil være en ny målestein for hvor Russland vil gå.

Hvordan vurderer utenriksministeren den innenrikspolitiske situasjonen i Russland, særlig knyttet til sivilsamfunn, rettssikkerhet og presse- og ytringsfrihet, og hvordan arbeider Norge for å påvirke en utvikling i positiv retning?»

Ine M. Eriksen Søreide (H) [13:29:35]: Det er en økende bekymring over Russlands utvikling, både i Norge og i resten av Europa. Komiteen var på besøk i Russland tidligere i år, og det kommer ganske klare faresignaler fra det russiske sivilsamfunnet om hvordan situasjonen er, og hvordan den utvikler seg. Jeg har også nylig vært i Berlin og hatt samtaler med mine tyske motparter, og det er svært mange som er bekymret for Russlands utviklingstrekk. Vi vet at makt tandemet Putin–Medvedev har sine helt klare sider som begrenser det sivile samfunnet og menneskerettighetene. Og det er altså en sterk frykt for at dette bare vil øke i omfang.

Den innenrikspolitiske situasjonen i Russland er til dels oversiktlig, men til dels også noe uoversiktlig. Det har å gjøre med at de maktstrukturer som ligger på yttersiden, ikke alltid er representative for det som rent faktisk skjer. For eksempel har president Medvedev snakket mye om modernisering og liberalisering de årene han har vært president, men foreløpig har man ikke sett noen konkrete resultater. Da komiteen var på reise i Russland, hadde vi mange samtaler med russiske NGO-er, og de uttrykte bekymring på mange områder. La meg bare gjengi noen av de punktene som vi ble fortalt.

For det første er det tegn som tyder på at det russiske folket har blitt skjøvet lenger og lenger fra beslutninger, valg og deltakelse. Det er langt færre ledere som nå velges, i stadig sterkere grad utpekes de. Dette gjelder da lederne i Kreml først og fremst.

Vi ser også en klar trend i at nye generasjoner russere føler at myndighetene ikke svarer på deres sosiale og økonomiske behov. Det har også ført med seg uttrykk som nasjonalisme og tilløp til det mange omtalte som raseoptøyer ulike steder i Russland.

Vi vet at det er store utfordringer i det russiske samfunnet. Det er en levealder som nå er nede på 59 år i snitt for menn. Og det er mange som har pekt på at dette er en utfordring som har vært kjent lenge, men der man ikke har fått gjort særlig mye. I tillegg er altså fødselsraten og fødselstallene på vei ned. Vi vet at det er store demografiske utfordringer som på denne måten kan komme til å innhente det russiske sivilsamfunnet om ikke for lang tid.

Det er et helse- og et utdanningssystem som ikke holder mål, og det gir seg særlig uttrykk ved at svært mange sender barna sine – og pengene sine – ut av landet for å ta utdanning, fordi de mangler tro på systemet. Helsevesenet har mer eller mindre brutt sammen, og vi ser at det er store utfordringer med å klare en del grunnleggende oppgaver mange steder.

Det er et stort korrupsjonsproblem som behefter Russland, og ikke minst er det sånn at sterk politisk makt blir befestet både i rettsvesenet og i økonomien. Jeg vil gå så langt som å si at våre samtalepartnere i Russland var klare på at det egentlig ikke er et eksisterende rettssystem i Russland per i dag som man kan stole på tar beslutninger som har rettferdig virkning både innenfor Russlands grenser og f.eks. overfor utenlandske investorer. Dette er en stor utfordring som man ikke har løst på kort sikt.

Vi ser menneskerettighetsbrudd. Vi ser forfølgelse og drap på journalister. Vi ser en arbeidsledighet som på papiret er på mellom 8 og 9 pst., men som i realiteten antakeligvis er langt større. En av de viktige årsakene til det er at i Russland er det ca. 1 000 såkalte monobyer, dvs. større steder og byer der det kun finnes én stor bedrift. Blir man arbeidsledig der, finnes det ikke så veldig mange alternativer annet enn å flytte – og utsiktene er som regel ikke så veldig gode hvis man flytter heller. Derfor lar mange være å melde seg arbeidsledig, fordi de vet at det har ingen betydning allikevel.

Det er mange motstridende signaler som kommer fra det russiske samfunnet, men det er liten tvil om at det ser ut som om noen utviklingstrekk preger det ganske klart, som korrupsjon og sammenbrudd i økonomien. Sjøl om det nå har vært en liten økonomisk oppgang for 2010, etter et ganske stort fall i 2009, er det allikevel en ganske sterk tendens til at det kan komme et sterkt sammenbrudd i økonomien. Det man også ser, er at de varslede reformene, den varslede moderniseringen, har blitt utsatt, fordi man så at det var en viss oppgang i fjor. Behovet for å modernisere antar man da å være lite, så man fortsetter som før. Det betyr at det er mange strukturelle endringer som burde ha vært gjort, og som ikke blir gjort – særlig er spørsmålet knyttet til menneskerettigheter og det som

handler om forfølgelse, drap på journalister og et lite og innskrenket sivilsamfunn. En av våre samtalepartnere sa det sånn at lovgivningen mot annerledestenkende er laget av gummi. Det vil si at den tøyes og bøyes i alle retninger for å kunne tilpasses den enkelte situasjon, så man får en slags lovhjæmmel til å fengsle opposisjonelle og mennesker som tenker annerledes.

Det er et stadig tettere økonomisk og politisk samarbeid mellom Norge og Russland, og det er en god tone. Ikke minst er delelinjeavtalen, som vi nettopp har fått på plass, et veldig godt eksempel på det. Det er gode utviklingstrekk. Det kan man for så vidt si i noen grad motvirker den andre siden av det, nemlig de negative utviklingstrekkene. Men det gjør oss også mer sårbare for disse negative utviklingstrekkene, fordi vi kan komme til å se en mer uforutsigbar, mer monolittisk politisk ledelse, som ikke dempes av politisk moderate krefter eller strukturer i et sivilt samfunn.

Det er særlig grunn til bekymring over det som nå ser ut til å være en nokså systematisk fengsling og forsvinning av både journalister, politiske motstandere og annerledestenkende. Et av de faresignalene som ble spesielt tatt opp i våre samtaler, var nettopp det forestående OL i Sotsji, der man ser at selve OL-byen ligger veldig nært opp til områder der det har vært mye bråk og uro. Der slår man nå enda hardere ned på de opposisjonelle, de som tenker annerledes, fordi man vil unngå bråk, som man kaller det, i forbindelse med OL. Det var mye av det samme man så i forkant av Beijing-OL. Dette har etter manges oppfatning gitt russiske myndigheter en anledning til å bruke terrorloven, til å bruke dette som et instrument for å slå ned på opposisjonen, som et instrument for å stramme ytterligere til.

Hvis vi trekker en sammenlikning til noe av det vi snakket om i forrige sak, nemlig den arabiske våren, så er det mange utviklingstrekk i det russiske sivilsamfunnet som er identifiserbare med det man ser andre steder, i f.eks. Midtøsten og Nord-Afrika. Det er et sterkt rop om sterkere grad av menneskerettigheter, sterkere grad av demokrati og mulighet for deltakelse. Det er også det mange vil si er et ganske svakt og skjært demokrati uten noe reelt innhold. En av dem vi snakket med da komiteen var i Brussel og Genève i fjor, påpekte, som jeg var litt inne på i min innledning, at man har ofte de formelle, ytre strukturene, men innholdet er noe mer ukjent. Man har de demokratiske strukturene, men uten et demokratisk innhold.

Spørsmålet er jo hvorfor man ikke ser tilsvarende diskusjoner i Russland som man har sett i Midtøsten og Nord-Afrika. Mange peker på poenget med at befolkningssammensetningen er annerledes. Mens den egyptiske alderspyramiden viser at gjennomsnittsalderen er 24 år, er den russiske alderspyramiden helt motsatt – gjennomsnittsalderen er 42, altså høyere. Mange mener at mangelen på en veldig ung generasjon gjør at man ikke har et like klart og tydelig tilløp til opprør mot brudd på menneskerettigheter og et manglende demokrati og sivilsamfunn i Russland.

Spørsmålet i interpellasjonen gjaldt også hvordan Norge jobber for å bygge opp under positive strømninger – sivilsamfunn, NGO-ere og andre som bidrar til å

prøve å løse disse problemene som bare kan løses på nokså lang sikt, sånn som det ser ut. Jeg ser fram til å høre utenriksministeren si mer om det. Det vil også være interessant å høre hvilke vurderinger han gjør av situasjonen både nå og framover, nettopp fordi Russland er en viktig partner for Norge, en partner der vi er avhengig av et stabilt og langsiktig forhold, men som ikke minst tar opp i seg at de problemene som nå er i det russiske samfunnet, er noe vi som nabo og en god partner også må adressere.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:39:21]: Representanten Eriksen Søreide tar opp et stort og viktig spørsmål i denne interpellasjonen. Som naboland med mange felles utfordringer og muligheter, særlig i nord, er utviklingen i Russland av stor interesse for oss, og vi følger den nøye.

Interpellanten tar utgangspunkt i at grunnleggende menneskerettigheter er under press i dagens Russland, og at sivilsamfunn, medier og rettsvesen er svekket.

Det er ingen tvil om at Russland står overfor en rekke utfordringer. Før vi omtaler situasjonen nærmere, må vi likevel fastslå at utviklingen i stor grad er gått til det bedre når vi sammenlikner med mange tiår med ettpartistyre. Betydelige fremskritt er gjort de siste 20 årene, men altså: samtidig ser vi flere urovekkende utviklingstrekk.

Sentrale myndigheters kontroll med opposisjon og det sivile samfunn er sterk. En grunnleggende tillit mellom folk og myndigheter, som vi kjenner fra vårt eget land, er svak i Russland. Ny lovgivning for frivillige organisasjoner og sikkerhetstjenestene gir myndighetene vid adgang til å kontrollere frivillige organisasjoners aktivitet. Dette er en bekymringsfull trend vi ser i flere land i denne regionen.

Loven om sikkerhetstjenester ble klart kritisert av rapportørene fra Europarådets parlamentarikerforsamling i januar i år, nettopp fordi den så lett kan brukes mot opposisjonen eller personer som kritiserer myndighetene. Trass i dette ser vi eksempler på at bevegelser vokser fram. En slik bevegelse er den såkalte Strategi 31, som arrangerer demonstrasjoner på den 31. dagen i måneden. Navnet henspiller på den russiske grunnlovens paragraf 31, som sikrer retten til fri forsamling.

Det har vært myndighetsreaksjoner på bevegelsen av litt ulik karakter. I en del tilfeller har myndighetene nektet tillatelse til demonstrasjoner, det er blitt arrangert motdemonstrasjoner, og demonstranter har i enkelte tilfeller blitt arrestert. Men bevegelsen har bred støtte, og aksjonsformen har spredt seg, også utenfor Moskva. Fra norsk side fremholder vi at et sterkt og aktivt sivilsamfunn er en styrke. Langsiktig stabilitet, slik vi er blitt minnet om de siste måneder fra helt andre kanter av verden, som interpellanten var inne på, sikres best gjennom aktiv deltakelse og fri meningsutveksling fra alle deler av befolkningen.

På tross av sterk kontroll ser vi i Russland økende offentlig debatt om utfordringer i samfunnet. Mye av debatten foregår på Internett, i blogger eller som kommentar til artikler. Deler av russisk presse er frittalende og kritisk, særlig gjelder dette enkelte nettaviser. Samtidig rangeres Russland lavt på internasjonale indekser over pressefrihet,

f.eks. som det 143. av 175 land i oversikten til Reporters Without Borders.

Videre gir stadige drap på journalister grunn til dyp uro: I 2010 ble tolv journalister drept, og det ble registrert 58 fysiske angrep. Det brutale angrepet på journalisten Kasjin 6. november i fjor er ett eksempel. Det uopplarte drapet på Anna Politkovskaja står som et symbol på dette urovekkende fenomenet.

En av Russlands største utfordringer er den vanskelige situasjonen i Nord-Kaukasus. Terror fra opprørsgrupper og voldsbud fra sikkerhetsstyrkene rammer sivilbefolkningen. Kollektive avstraffelser, forsvinninger og tortur er utbredt, og det er tilnærmet straffefrihet for forbrytelser, særlig i Tsjetsjenia. At det er stadige menneskerettighetsbrudd, ser vi tydelig ved at Den europeiske menneskerettighetsdomstol per 31. mars i år hadde 41 900 ubehandlede klagesaker mot Russland, mange av disse stammer fra Nord-Kaukasus. Domstolen har avsagt dom mot Russland i hele 120 saker som gjelder menneskerettighetsovergrep under antiterroroperasjoner i Tsjetsjenia i perioden 1999–2003. Samtidig har Russland et legitimt behov for å bekjempe terrorisme med utspring i Nord-Kaukasus, terrorisme som flere ganger har rammet befolkningen i hele Russland. Fra vår side fremholder vi klart at bekjempelse av terrorisme må skje med full respekt for menneskerettighetene. I det lange løp er en balansert tilnærming nødvendig, der tiltak for å fremme økonomisk og sosial utvikling på lang sikt er like viktig som å bekjempe terrorisme på kort sikt.

En annen hovedutfordring er manglende rettssikkerhet og korrupsjon. Dette har landets lederskap selv understreket. President Medvedev sa selv i en tale 31. mars i år:

«Korrupsjonens grep svekkes ikke, den holder hele økonomien etter halsen. Resultatet er åpenbart: Penge flykter ut av vår økonomi.»

Det er riktig observert. I tillegg kommer korrupsjonens bidrag til vold og svekket posisjon for den politiske makten. Forutsigbare rammevilkår er av stor betydning for internasjonale investeringer og avgjørende for at Russland skal kunne gjennomføre det moderniseringsarbeidet president Medvedev har igangsatt. Norge bidrar gjerne, og vi har inngått et partnerskap med Russland om modernisering. Skal dette over tid kaste av seg, må Russland styrke rettssikkerheten og bekjempe korrupsjonen.

Interpellanten viser til det kommende presidentvalget i 2012 som en målestein for hvor Russland vil gå. Det er jeg enig i. Det vil være viktig for den videre utviklingen av det russiske demokratiet at de kommende valgene både på ny nasjonalforsamling i desember i år og presidentvalget i mars neste år avholdes i tråd med landets internasjonale forpliktelser – at valgene er frie, at kandidater kan presentere seg åpent og fritt, og at forsamlings- og ytringsfriheten får gjelde fullt ut.

Russland bør også se seg tjent med at valgene denne gang blir bredt observert, og da i første rekke av OSSEs kontor for demokrati og menneskerettigheter – ODIHR. I tillegg er jeg sikker på at parlamentarikerforsamlingen i både OSSE og Europarådet, hvor Norge har aktivt delta-

kende stortingsrepresentanter, vil bidra med observatører, slik de også har gjort tidligere.

Signalene fra Moskva når det gjelder demokrati og menneskerettigheter, er blandede, om jeg kan si det slik. Medvedev selv har gjennom flere uttalelser og reforminitiativ vist en klar erkjennelse av behovet for endring. Han sa f.eks. i sin videoblogg 23. november i fjor interessant nok:

«Det er ingen hemmelighet at det i en periode av vårt politiske liv har begynt å vises symptomer på stillstand, det har oppstått en fare for at stabilitet bidrar til stagnasjon. Og en slik stillstand er like ødeleggende for regjeringspartiet som for opposisjonen. Hvis opposisjonen ikke har den minste mulighet til å vinne en ærlig kamp – (så) degraderes den og blir marginalisert. Og hvis regjeringspartiet ikke noe sted og aldri har noen mulighet til å tape, så vil det bare «bli til bronse» og til slutt forfaller det også, som enhver levende organisme som ikke lenger beveger seg.»

Jeg siterte den russiske presidenten fordi hans uttalelse vitner om en åpenhet, men den viser samtidig at mye står på spill dersom landets øverste leder ikke makter å gjøre noe med problemet han faktisk omtaler.

Men vi ser også positive skritt. Angrepet på journalisten Kasjin skapte reaksjoner i Moskva, og det ble fremmet lovforslag om strengere straff for angrep på journalister. Videre ble de tiltalte for drapet på menneskerettighetsadvokaten Markelov og Novaja Gazeta-journalisten Baburova i Moskva i januar 2009 funnet skyldige i retten 28. april i år. Forslag om å stoppe Skype, Gmail og Hotmail ble nylig avvist av Kreml.

Russland er i ferd med å tiltre Europarådets konvensjon mot bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn. I tillegg er en rekke andre tiltak mot korrupsjon under innføring, bl.a. kontroll av politikeres og tjenestemenns inntekter og bedre regulering av inhabilitet.

La oss igjen se utviklingen i perspektiv: Alt dette ville vært utenkelig for mer enn 20 år siden.

Russland legger stor vekt på samarbeidet i Europarådet og viser synlig fremgang i oppfyllelse av dommene i Den europeiske menneskerettighetsdomstol. Det norsk-initierte menneskerettsfondet i Europarådet har bidratt til arbeidet i Nord-Kaukasus, noe som verdsettes av russiske myndigheter.

Det er i vår interesse at Russland – som andre land – forankres og «bindes opp» i et tett internasjonalt samarbeid. Derfor arbeider Norge for et tett og godt samarbeid med Russland i FN, NATO, OSSE og Europarådet, i tillegg til at vi støtter russisk tiltredelse til WTO og OECD. Gjennom medlemskap i Europarådet har Russland påtatt seg en lang rekke forpliktelser, og underlagt seg overvåking og oppfølging på linje med andre medlemsland. Dette er positivt.

På samme måte utvikles stadig samarbeidet i OSSE. Toppmøtet i Astana i fjor slo igjen fast at demokrati og menneskerettigheter berører alle deltakerland, og ikke kan regnes som interne anliggender. I FN har for tiden både Norge og Russland seter i Menneskerettighetsrådet og samarbeider nært og med flere land om å styrke bl.a.

næringslivets menneskerettighetsansvar – en prosess som ledes av Norge.

Forholdet til Russland er av strategisk betydning for Norge. Flere av utfordringene i nord kan bare møtes i samarbeid med Russland, og mulighetene kan best utnyttes i samarbeid, noe som også vil være et tema i regjeringens kommende nordrådemelding. Regjeringen legger derfor kontinuerlig og stor vekt på å videreutvikle forholdet til Russland, med spesiell oppmerksomhet om områdene i nordvest. Fjorårets presidentbesøk og enigheten om avgrensingsavtalen var i så måte en milepæl.

Vår politikk overfor Russland fremmer samarbeid, engasjement og dialog, bilateralt og i multilaterale fora. Vi opplever en åpen og konstruktiv tone.

Samarbeidet møter selvfølgelig utfordringer. Men fra begge land er det vilje til å finne gode løsninger i vanskelige saker. Det gode samarbeidet og den hyppige kontakten har skapt tillit og en plattform for dialog også om vanskelige spørsmål som menneskerettigheter, rettssikkerhet og demokrati.

Vi møter ikke bare Russland på myndighetsnivå. Samarbeidet er bredt og omfatter alt fra fiskeri og skipsbygging til forskning, kultur og opera. Gjennom kontakt utveksles ideer, holdninger og verdier. Dette har stor betydning på lang sikt.

Norske myndigheter støtter mange former for faglig samarbeid og samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske frivillige organisasjoner. Det bidrar til å øke kontaktpunktene mellom Norge og Russland og styrke det sivile samfunnet i Russland.

I Nord-Kaukasus bevilger Norge årlig 30 mill. kr til prosjekter som bidrar til å fremme menneskerettigheter, rettssikkerhet, reintegrering og godt styresett.

Så Norge vil forfølge sine kontakter med Russland for å påvirke utviklingen i riktig retning – bilateralt, regionalt og internasjonalt. Noen påpeker at Russland er i en overgangsfase, at den pågår fortsatt. Det er derfor i vår interesse å arbeide aktivt og målrettet for at denne overgangen skal skje på en så god og positiv måte som mulig, slik at Russland kan innta sin plass blant Europas demokratier.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [13:49:33]: Jeg vil takke utenriksministeren for svaret.

Jeg tror vi deler mye av den samme analysen om situasjonen i Russland. Da jeg deltok på Luftmaktseminaret i Trondheim i februar, var det en av analytikerne der med god Russland-kunnskap som omtalte Russland som den litt ustabile naboen på den andre siden av gjerdet, og det syns jeg for så vidt er et ganske godt bilde. Det er mye som går i god retning i Russland, men det er også mange ting som gjør at vår oppmerksomhet må rettes ganske kraftig mot særlig menneskerettighetsspørsmål.

Utenriksministeren nevner selv mange av de trekkene som går i feil retning, og jeg tror det er viktig at norske myndigheter er ganske klare på hvordan man skal få engasjert russiske myndigheter rundt disse spørsmålene. Vi har jo et veldig godt bilateralt forhold til Russland, og det strekker seg over mange felt. Det er bra. Det betyr altså at vi har et bredt samarbeid, noe som gjør at mulighe-

tene for å ta opp denne type spørsmål også bør være til stede.

Det kan være rom for et enda mer systematisk menneskerettighetsengasjement i forhold til Russland, og da vil jeg særlig trekke fram to ting. Det ene er å engasjere det offisielle Russland i oppfølging av bl.a. dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol og også resolusjoner fra Europarådet.

Vi hadde som sagt samtaler da vi var i Russland, og de vi snakket med der, var veldig opptatt av behovet for å få til en reell dialog som må engasjere russiske myndigheter, fordi det er der problemet i hovedsak sitter. De var faktisk inne på at det var bedre med ingen dialog enn en proformadialog.

Det andre er å øke samarbeidet med og støtten til menneskerettighetsorganisasjoner og media, de som faktisk bidrar til å drive utviklingen framover. Menneskerettighetsforsvarere kjenner vi mange av fra Russland, og det er også viktig at vi klarer å støtte opp under disse kreftene. Det er de som også vil komme til å bli innflytelsesrike dersom regimet som nå sitter, på et eller annet tidspunkt skulle sprekke opp.

Da er det jo mange konkrete ting man kan gjøre. Man vet jo f.eks. at Helsingforskomiteen driver langs særlig tre linjer: menneskerettighetsovervåkning, prosjektstøtte og menneskerettighetsundervisning. Og det er jo fullt mulig også for norske myndigheter å vri mye av sin støtte i retning av dette, nettopp fordi dette er viktige ting som kan bidra til at menneskerettighetssituasjonen blir bedre i Russland. Det er i klar norsk interesse, og det er ikke minst av interesse for borgere i Russland, som i dag opplever at det sivile samfunnet krympes, og at menneskerettighetene ikke er universelle. De opplever vilkårlighet og maktmisbruk, og det bør vi som et naboland prøve å bidra til å forbedre.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:52:43]: Det kom mange gode poenger fra komiteens leder, og jeg opplever at vi har alle dem på vår dagsorden.

Neste ukes møteplan for min del illustrerer litt av det kontaktnettet. I morgen er det ministermøte i Europarådet, hvor vi skal se på både reformer av Europarådets strukturer og gjennomføring av de forpliktelsene statene har. Som jeg var inne på i mitt innlegg, er jo det noe Russland står helt sentralt i i forhold til alle de sakene som ligger på vent, og de dommene som er kommet fra domstolen. Neste møte er et møte i Arktisk Råd på Grønland, som skal diskutere samarbeid i de arktiske områdene. Her er Russland og Norge to av åtte land, og vi jobber bl.a. med sivilsamfunn, urfolk osv. – viktige arenaer.

Det leder meg over til dette med det sivile samfunn. Eriksen Søreide nevnte Helsingforskomiteen. Det finnes også andre. De er i sin egenart viktige aktører for Norge. De skal ikke dikteres av noen myndigheter, men vi kan støtte opp under deres engasjement, deres nettverk og gjøre det helt selvfølgelig at de får lov til å operere. Jeg har bl.a. gjentatte ganger tatt opp med min russiske kollega at lederen for Helsingforskomiteen ikke får visum til Russland. Det er en uholdbar situasjon, og det er ikke mulig for noen

i Norge å forstå at det skulle være i strid med noen som helst retningslinje. Dermed har vi konkrete eksempler å ta opp, og vi tar dem opp, uten blygsel. Det kommer vi til å fortsette med.

Samtidig tror jeg at noe av utfordringen, som representanten også var inne på, er hvilket klima som skal til i Russland for å få til reformer. Det er jo det som må være det store og avgjørende spørsmål. I dag er det liten tvil om at tandemet Putin–Medvedev har stor støtte i Russland. Men så er spørsmålet: Er betingelsene for demokrati og menneskerettigheter slik at folk faktisk får gitt uttrykk for og kan velge mellom det de har preferanse for? Da må vi etter mitt skjønn balansere mellom på den ene siden å erkjenne og forstå at Russland tross alt er tidlig i en transisjon – etter mange, mange tiår med kommunistisk ettpartistyre, og før det en helt annen politisk kultur, så slike ting tar tid – og på den andre siden å være utålmodig og peke på at Russland har sine forpliktelser som de må følge opp.

Jeg tror på at integrasjonen i disse organisasjonene, alt fra WTO og OECD til Europarådets strukturer, er viktige puslespillbrikker i det vi kan bidra med utenfra. Jeg våger også å tro at det vi har av menneskelig kontakt i nordområdene – investeringer og andre fremskritt i bilateralt samarbeid – også på sikt er et bidrag til situasjonen for sivile, og menneskerettigheter, i Russland.

Svein Roald Hansen (A) [13:55:39]: Takk til interpellanten for å reise en debatt om et viktig tema, og til utenriksministeren for en balansert framstilling av utviklingen i Russland – en utvikling som byr på både positive og urovekkende trekk. Det finnes altså ingen enkle svar på de problemstillinger som interpellasjonen reiser.

Som naboland til Russland er det viktig at vi har nær kontakt og kan samarbeide om spørsmål av felles interesse. Det krever at vi forstår hverandre og har respekt for våre ulike utgangspunkt, både når det gjelder historie og erfaring. Økt kontakt mellom mennesker på begge sider av grensen, tiltak som grenseboerbevis og fellesprosjekter på helsesektoren, for å nevne noe, er viktige bidrag til en slik kontakt og forståelse.

Utenrikskomiteens besøk i Moskva nylig etterlot en viktig innsikt: Russland kan ikke forstås gjennom våre egne politiske referansebriller. Både historie og nære erfaringer er viktige referansepunkter. Sovjetunionen ble demontert, og Russland gikk nesten i oppløsning som samfunn i overgangen fra kommunistisk planøkonomi til planløs kapitalisme.

I en verdensdel preget av dyp integrasjon er Russland en aktør som ser maktens parallelogram som et nullsumspill – et land som ikke har tro på at det kan skapes en vann-vinn-mulighet ved å oppgi noe av sin suverenitet. Vi så det tydelig i mistenksomheten som enstemmigheten i Norge rundt delelinjeavtalen skapte i Russland.

Det er ingen tvil om at Russland står overfor en rekke utfordringer: Den økonomiske fornyelsen uteblir. Sentrale myndigheter har et sterkt grep om media, rettsapparatet og sivilsamfunn.

Etter innføringen av NGO-lovgivningen i 2006, opple-

ver mange NGO-er at deres arbeidsforhold er blitt vanskeligere. På et seminar i NUPI i forrige uke om «nye veier for det russiske sivilsamfunnet» var dette ett av temaene. Der ble det understreket at russiske sivilsamfunnsaktører også må ta sin del av ansvaret for utviklingen. Altfør ofte har lokale NGO-er endt opp med å jobbe mer med tanke på vestlige donorerers prioriteringer enn ut fra det russiske samfunnets behov. Det skaper utbredt skepsis til NGO-er med grunnlag i vestlige ideologier og finansiering. Det er også interessant at undersøkelser viser at folk generelt har større tillit til lokale myndigheter enn til frivillige organisasjoner. Minnene om den påtvungne frivilligheten fra Sovjetunionens dager lever altså fortsatt.

Men det er også positive tegn. Kreml har i stigende grad erkjent at deler av sivilsamfunnet kan spille en viktig rolle når det gjelder å avlaste myndighetene i deres arbeid. Dette gjelder spesielt helse- og omsorgssektoren, hvor russiske myndigheter nå øremerker midler som fordeles mellom ulike organisasjoner.

Oppbygging av krisesentre er skjedd med ekstern støtte, men har likevel klart å knytte nære, uformelle bånd til myndigheter, helsepersonell og rettsvesen. I russisk sammenheng framstår krisesenterbevegelsen som en suksesshistorie.

I debatten om NGO-ene er det trolig fruktbart å skille mellom dem som bidrar i tråd med myndighetens prioriteringer, f.eks. på helsesektoren, og de som arbeider på mer kontroversielle områder, som miljø, menneskerettigheter og samfunnskritisk journalistikk.

Utviklingen på menneskerettighetssiden gir ikke grunn til optimisme. Som vi har sett fra andre deler av verden, fører terroraksjoner til sikkerhetstiltak fra styresmaktens side som lett kommer i strid med grunnleggende menneskerettigheter. Spesielt utfordrende er utviklingen i Nord-Kaukasus, hvor konflikten mellom opprørere og styresmakter ser ut til å spre seg. Det høye antall dommer mot Russland i Den europeiske menneskerettighetsdomstol viser alvorlige brudd på internasjonale forpliktelser, spesielt i Tsjetsjenia. Dette understreker behovet for særlig fokus på menneskerettighetssituasjonen i det området.

Det frie ord har ikke gode vilkår i dagens Russland. Medvedevs gjentatte advarsler mot sensur av massemedia har altså ikke slått igjennom i det russiske samfunnet. Det er bekymringsfullt.

Det er også et godt stykke fram før rettssikkerheten er sikret, og kampen mot korrupsjon er vunnet.

Ser vi på Russlands opptreden i internasjonale sammenhenger, er utviklingen mer positiv. Avtalen om delelinjen i nord viser russisk vilje til å følge internasjonale konvensjoner. Samarbeidet i Barentsregionen, i Østersjøen og i kontakten med russiske myndigheter gjennom Nordisk Råd er gjennomgående konstruktivt. Russisk opptreden i FN under behandlingen av Libya-resolusjonen underbygger inntrykket av en stormakt med ambisjoner om å spille en konstruktiv rolle.

Interpellanten stiller spørsmål om hvordan Norge kan arbeide for å påvirke en utvikling i positiv retning. Jeg tror svaret ligger i det som utenriksministeren også pekte på – og som jeg vil understreke – bl.a. gjennom folk-til-

folk-samarbeid, utvikling av gjensidig forståelse, utveksling av erfaringer og informasjon i tillegg til en realistisk og konstruktiv dialog med politiske myndigheter. På den måten kan Norge gi sitt viktigste bidrag til en fredelig utvikling i vår del av verden.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Morten Høglund (FrP) [14:00:19]: Jeg vil først også få takke interpellanten for å reise en viktig debatt.

Jeg har ikke hørt noe i denne debatten som jeg ikke har vært enig i. Jeg kan i grunnen underskrive på alt som er sagt. Jeg har ikke noe grunnlag for eller behov for å prøve endre farge på interpellantens beskrivelse av Russland – og heller ikke utenriksministerens. Men spørsmålet blir jo: Hvilke politiske konsekvenser trekker man av dette? Hva gjør man så? Jeg deler det som er sagt om at den støtten vi gir i forhold til sivilt samfunn, kan bety mye og gi et godt bidrag, og det er mange aktører, mange kanaler, som gjør mye godt.

Det å finne temaer å kritisere Russland for er ikke nødvendigvis veldig vanskelig. Det er ikke den mest krevende øvelsen – snarere tvert imot. I riktige sammenhenger må dette fremføres enten på høyt politisk nivå eller på et lavere nivå. Men om det er en klok strategi å anrette sitt Russland-engasjement med først og fremst kritiske briller, tror jeg ikke – ikke for Norge, og jeg tror heller ikke at det er det som endrer situasjonen for Russland og for Russlands befolkning.

Jeg er overbevist om at Norge kan bidra positivt i forhold til Russlands fremtid. Men jeg tror dette først og fremst kan skje ved langsiktig arbeid, ved eksempelets makt og ved at vi engasjerer oss bredt og tett. Vi har allerede et godt samarbeid innen områder som fiskeri, Arktis, energi, miljø osv. Man kan alltid diskutere hvor godt dette samarbeidet er, men det er stadig tettere. Ikke minst i vår felles grenseregion er samarbeidet etter min mening et eksempel på hvordan man bør forholde seg til en stat som Russland. Jeg tror på tettere nettverk. Jeg tror på utveksling av studenter, utveksling av unge mennesker, utveksling mellom næringsliv, mellom institusjoner og mennesker, og at det vil åpne et Russland som historisk har vært lukket.

Jeg kjenner en god del russere som bor og jobber i Norge. Hovedsakelig er det godt utdannede, relativt unge mennesker. De fleste kan gjerne innrømme svakheter og mangler i Russland, men man kan i grunnen overraskes over at kritikken ikke er sterkere enn den er, og at begeistring for det norske samfunnet ikke er så overveldende som en nordmann kanskje ville tro. Det er vel dessverre litt av realiteten.

Det var tidligere i debatten snakk om parallellen, at vi kanskje kunne håpe på noe av den arabiske våren i Russland, og at dette bl.a. er en demografiutfordring. Det er nok riktig, men det er nok også en litt sånn mentalitetsutfordring. Russerne ser ikke våre verdier om åpenhet, pressefrihet, ytringsfrihet og de prinsipielle betraktningene rundt det på samme måte som vi gjør, og som vi set-

ter pris på i vårt samfunn. Det er litt av utfordringen. De innrømmer sine svakheter, men de ser kanskje ikke de samme behov for forandring. Dermed blir det litt et arbeid preget av oppoverbakke og langsiktighet, tålmodighet. Vi er i et skjebnefellesskap geografisk. Det kommer vi ikke utenom. Vi skal ikke på noen måte fraskrive oss vårt naboland med Russland, men vi skal dyrke det nabolandet og håpe at Russland til syvende og sist beveger seg inn i gode demokratiske tradisjoner.

Kjell Arvid Svendsen (KrF) [14:05:25]: Internasjonalt arbeid for å fremme demokrati og menneskerettigheter er etter Kristelig Folkepartis syn en viktig utenrikspolitisk oppgave. I den sammenheng er det god grunn til at vi holder oss vel informert om den innenrikspolitiske utviklingen i Russland.

Jeg vil derfor rette en takk til utenrikskomiteens leder, Eriksen Søreide, for at hun reiser denne interpellasjonen, og takke utenriksministeren for svaret. Det er viktig å rette søkelyset mot utviklingen av sivilsamfunnets kår i vårt store naboland i øst, ikke minst når det gjelder rettssikkerheten og presse- og ytringsfriheten. Dette går jeg ut fra er et felles anliggende for alle oss som ser på utenrikspolitikk som noe mer enn å fremme norske særinteresser, men som også vil ha et sterkt verdibasert engasjement i utenrikspolitikken.

Gjennom FNs menneskerettighetserklæring og de tilhørende konvensjoner er disse rettighetene gjort universelle. Hvert enkeltmenneske har krav på dem, og statene har ansvar for å sikre borgerne disse rettighetene. Det gjelder alle land.

Når det gjelder Russland, må vi kunne glede oss over det store spranget i en positiv retning som ble tatt da kommunismen ble forlatt og landet åpnet seg mot resten av verden gjennom Gorbatsjovs glasnost, og de store reformene som siden er gjennomført. Men det kan ikke stikkes under stol at det også er bekymringsfulle trekk når det gjelder ytringsfrihet, pressefrihet og rettssikkerhet i Russland, noe utenriksministeren heller ikke la skjul på.

Etter kommunismens sammenbrudd fikk befolkningen i Russland erfare mangelfull styring og til dels dårlig gjennomførte privatiseringsreformer. Noen få sikret seg store formuer på kort tid. Men svært mange opplevde større sosial utrygghet, trangere kår og økte forskjeller.

Det finnes heller ingen historisk tradisjon for demokrati i vår forstand av ordet å hente fram i Russland. I slike faktorer finner vi nok noe av forklaringen på at det har vært lett å spille på behovet for en sterk leder, og at mange dessverre godtar at det settes begrensninger på friheter som vi tar som selvsagte.

Vi har med sorg merket oss at flere av Russlands modige stemmer i kampen for menneskerettigheter og ytringsfrihet er blitt drept. Og vi er ikke alltid blitt like imponert av myndighetenes innsats for å oppklare saker og stille de ansvarlige for retten. Her ligger det – for å si det forsiktig – et betydelig forbedringspotensial.

Hva kan vi så gjøre fra norsk side? Vi har internasjonale samarbeidsorganer hvor det er naturlig å drøfte utviklingen. Det har en vært inne på. Både Europarådet, OSSE og

FNs menneskerettighetsråd er eksempler på dette. Også bilateralt kan vi ta opp menneskerettighetssituasjonen i den mellomstatlige kontakt på ulike plan. Vi må alle tåle klar tale på dette området.

Økt folkelig kontakt gir også nye muligheter. Både turisme, næringslivssamarbeid og folk-til-folk-prosjekter kan bidra til gjensidig kulturutveksling. Vi kan formidle erfaringer, kunnskap og ideer – kort sagt vise fram i praksis verdier som vi vil leve i samsvar med.

Vi støtter menneskerettsorganisasjoner og miljøorganisasjoner. Det er viktig med frie røster som kritiserer korrupsjon og maktmisbruk. Russlands demokrati vil fungere bedre om sivilsamfunnets mangfold av røster kommer fritt til uttrykk. Da er uavhengige medier en viktig nøkkel.

Et mangfoldig og fritt sivilsamfunn har en viktig demokratisk funksjon. Det må være en vaktbikkje overfor offentlige myndigheter og andre maktsentre. Slik fremmes spredning av makt og de maktbalanser som alle demokratiske samfunn er avhengig av. Fra Kristelig Folkepartis side vil vi derfor legge an et bredt perspektiv på hvordan vi kan fremme slike verdier internasjonalt – og i vårt samkvem med Russland.

Trine Skei Grande (V) [14:10:08]: For det første vil jeg oppriktig og inderlig takke interpellanten for å løfte et så viktig tema i stortingsalen.

Venstre har tatt opp menneskerettigheter, rettssikkerhet, ytringsfrihet og antikorrupsjonsarbeid i en rekke andre sammenhenger som også har angått Russland, og jeg synes det er på tide at vi tar det opp i sin bredde.

Jeg synes det er viktig, som utenriksministeren sier, at vi skal sette krav, og at vi ikke skal fare stille med de overgrepene vi blir vitne til. Jeg har lyst til å være litt konkret mot slutten, så jeg skal gi utenriksministeren noen gode tips om ting han kan ta opp.

Systemer som bygger opp korrupsjon, er også med på å undergrave handelen mellom Norge og Russland og undergrave muligheten for norske selskaper til å kunne delta på lik linje i en konstruktiv og fruktbar handelsvirksomhet mellom landene. Vi vet at demokrati også fører til økt vekst og velstand, så jeg håper det kan legge grunnlaget for en større forståelse av de grunnleggende prinsippene i demokratiet.

Jeg tror jeg har sitert ham før fra denne talerstolen, en god russisk venn som bruker å si at det er noen ord som bør stå alene, som f.eks. ordet «demokrati». Det å sette noe foran det, er med på å svekke det dramatisk og gjør at det endrer innhold. Derfor er det ikke noe som heter «russisk demokrati». Det er det samme som å sette «elektrisk» foran «stol».

Venstre har et søsterparti i Russland som vi har nær kontakt med. Partilederen i vårt søsterparti, Yabloko, var på besøk på vårt landsmøte i Trondheim for noen uker tilbake. De opplever forfølgelse i sitt politiske arbeid mot korrupsjon, for miljøvern og for ytringsfrihet. De har opplevd at tre partimedlemmer har blitt drept i sin kamp. Larissa Yudina, som var journalist i Kalmykia og den som virkelig rullet opp skandaler knyttet til korrupsjon i det lokale styret, ble drept. Yuri Shchekochikhin, en av Russlands

toppjournalister og medlem av parlamentet for Yabloko, ble også drept. Farid Babayev, som også var i Yabloko, førstekandidat i Dagestan og menneskerettighetsaktivist, opplevde det samme. I mars opplevde en stor gruppe medlemmer fra vårt søsterparti i Krasnodar-området å bli forfulgt og arrestert fordi de påpekte guvernørens ekspropriasjon av offentlig eiendom til sin egen hyttebygging. Og i Tula har Yablokos parlamentsmedlem blitt arrestert fordi han har påpekt korrupsjon hos ordføreren.

Vårt søsterpartis leder, Sergei Mitrokhin, som var på besøk på vårt landsmøte, har opplevd å bli forfulgt en rekke ganger og bli arrestert bare for å delta i fredelige demonstrasjoner. I går fikk vi en melding fra vårt søsterparti om at vår partileder igjen var blitt arrestert for å ha deltatt på en fredelig demonstrasjon mot utbygging av et naturområde. Vår søsterpartileder forteller at han opplevde et politi som var både voldelig og også beruset idet hele lokallaget ble arrestert. Vår søsterpartileder sitter nå i fengsel og venter på at det skal bli en rettssak etter den demonstrasjonen.

Jeg gir gjerne flere tips til vår utenriksminister om ting som kan løftes i møte med russiske myndigheter. Men vi skal ikke ta lett på verken menneskerettighetsbrudd, brudd på ytringsfriheten eller kampen mot korrupsjon. Vi skal ha noen klare idealer. Vi skal ha en verdibasert utenrikspolitikk, og da skal vi også stå for de verdiene når vi møter store og mektige naboer.

Bendiks H. Arnesen (A) [14:15:15]: Jeg synes det er viktig at vi ser over til våre naboer – ikke bare for egen del, men også for naboenes ve og vel. Derfor er slike interpellasjoner veldig viktige.

Russland er en stor og viktig nabo, ikke bare for Norge, men for hele Norden. Derfor har vi gjennom det nordiske samarbeidet også en god kontakt med parlamentarikere i Russland. Som medlem av presidiet i Nordisk Råd er jeg ofte med på møter og i samtaler med politikere i Russland. Jeg oppfatter disse møtene og samtalene som konstruktive, og jeg vil si at forholdet mellom våre to land er godt. Jeg deler utenriksministerens syn at situasjonen i Russland er bedre enn for ganske få år siden, og at dialog er viktig.

Jeg synes ett eksempel på god dialog er kontakten og det politiske håndverket som førte til at den lenge omtalte delelinjeavtalen ble en realitet. Jeg vil gi honnør ikke bare til vår egen regjering, men også til russiske myndigheter for denne viktige begivenheten.

Vi har også parlamentariske forum og nettverk hvor nordiske parlamentarikere møter russiske parlamentarikere, både fra rikspolitisk og regionalt hold, til samtaler om viktige spørsmål. Disse politiske samlingene oppfatter jeg som et meget konstruktivt kontaktpunkt. Jeg føler at russiske politikere på alle plan er svært opptatt av denne kontakten.

I februar i år var det andre parlamentarikerforum for Den nordlige dimensjon samlet til møte i Tromsø. Her var det samlet politikere fra Nordisk Råd, Vestnordisk Råd, Europaparlamentet, Arktisk Råd, nettverket for Barentsregionen, Baltisk Forsamling, urbefolkningene i nordområdene og Østersjøsamrådet og det russiske parlament

og parlamentarikerforsamlingen i Nordvest-Russland var representert. Dette var et meget konstruktivt møte, hvor engasjementet var stort, og hvor det ble vedtatt en slutt-erklæring i 28 punkter, som klart er av stor betydning for innbyggerne i alle våre land.

Temaene som ble debattert, var mange og omfattende, bl.a. energispørsmål, klima, forurensning, helse, velferd, transport, urfolks rettigheter og kultur. Dette var også spørsmål som ble tatt med i de 28 punktene i slutt-erklæringen.

Forumet hilste spesielt velkommen partnerskapet for kultur, som er et viktig instrument når det gjelder å bringe folkene i nord nærmere hverandre. Dette synes jeg er meget gledelig. Jeg tror at dette betyr svært mye for det framtidige samarbeidet og utviklingen på alle områder.

Den russiske føderasjon har også påtatt seg å arrangere det tredje parlamentariske forum i Den nordlige dimensjon i 2013.

La meg også si at jeg sammen med andre representanter for Nordisk Råd nylig besøkte det russiske atomkraftverket på Kola. Her ble det gitt en omfattende omvisning og en grundig orientering. Jeg er selvfølgelig ikke noen ekspert på slike kraftverk, men jeg oppfattet stor grad av åpenhet både fra politikere og fagfolk i Russland om disse viktige spørsmålene.

Jeg oppfattet også at både russiske politikere og fagfolk virkelig tar atomulykken i Japan på største alvor, og at de derfor nå gjennomgår sine egne anlegg og rutiner på en omfattende måte. De har f.eks. iverksatt nye øvelsesopplegg i tilfelle ulykker, som er basert på erfaringer fra Japan.

Jeg oppfatter også at de nå kontinuerlig jobber med å oppdatere alt av teknologi og kompetanse, og at dette er noe som er forankret på alle plan i det russiske samfunnet. Selv om det er bekymringer knyttet til driften av dette og andre atomkraftverk, synes jeg at det vi fikk opplyst og se, virket betryggende. Jeg har tillit til at russiske myndigheter tar dette på største alvor.

Willy Pedersen (A) [14:20:19]: Først vil jeg takke representanten Eriksen Søreide for å ta opp dette temaet i Stortinget. Som flere representanter allerede har vært inne på, er utviklingen i Russland også svært viktig for Norge.

Mitt fokus i denne debatten er knyttet til representanten Eriksen Søreides spørsmål til utenriksministeren om hvilke vurderinger utenriksministeren har av den innenrikspolitiske situasjonen knyttet til det sivile samfunn, og da spesielt hvordan vi kan påvirke den i positiv retning.

Jeg er nesten sikker på at Russland som en stor nasjon – både hva gjelder folketall og ikke minst med sitt kulturelle mangfold – har en rekke sider ved seg som vi i Norge finner annerledes. Likevel deler jeg mange av interpellantens bekymringer for den negative utviklingen i landet.

Russland som føderasjon har hatt en ganske annerledes historie enn det Norge har hatt. Norge har fra «begynnelsen av» fulgt denne historien og har til og med kanskje vært med på å påvirke deler av den.

Øst-Finnmark, som grenser mot Russland, har alltid

hatt et langt og fredfullt samarbeid med vår store nabo i øst. Det er en historie jeg ble minnet på da arbeiderbevegelsen i Vardø markerte 100-årsjubileum for 1. mai-markeringer i byen, for det første 1. mai-toget i byen besto av norske og russiske fiskere.

Jeg vil hevde at samarbeidet i regionen i øst, både på russisk og norsk side, har vært viktig for befolkningen. Jeg tror også at dette samarbeidet regionalt har lagt et godt grunnlag for det nasjonale samarbeidet og den tilliten vi nå har mellom nasjonene. Mye av den tilliten vi bygger vårt samarbeid på, mener jeg ligger i hvordan det sivile samfunn i Norge og Russland oppfatter hverandre.

Norge og Russland har helt siden den kalde krigen hatt et folk-til-folk-samarbeid, nært knyttet opp til utveksling av kulturuttrykk, handel og utdanning. I den senere tid har vi sett en økende arbeidsinnvandring til Norge, mens stadig flere norske entreprenører og andre satser i Russland.

Utenriksministeren sier i sitt svar til Eriksen Søreide: «Gjennom kontakt utveksles ideer, holdninger og verdier.» Det er en oppfatning av gevinsten av et folk-til-folk-samarbeid som jeg støtter

Da utenriks- og forsvarskomiteen var på besøk i Russland, var problemer med korrupsjon og hvordan korrupsjon skapte problemer for norske næringsinteresser i Russland, noen av de tilbakemeldingene som komiteen fikk. I denne sammenhengen er det også viktig å påpeke at dette ikke kun er et problem for norske interesser, men også for russiske næringsinteresser i Russland.

Jeg tror at et folk-til-folk-samarbeid, spesielt i Nordvest-Russland, kan være med på å påvirke utviklingen av Russland i en positiv retning. Vi kan som nasjon gjøre mye på et overordnet politisk nivå, gjennom ulike internasjonale fora, men vel så viktig mener jeg utvekslingen av ideer, holdninger og verdier er for en positiv utvikling i Russland. Både nordmenn og russere utveksler holdninger og verdier med hverandre gjennom daglig interaksjon. Det er derfor viktig at vi som nasjon, gjennom de prosjekter og samarbeidsavtaler vi har med aktører i Russland, legger universelle demokratiske verdier til grunn i disse prosjektene, og at vi kommuniserer korrupsjonens destruktive og ødeleggende effekt på samfunnet som helhet.

Regjeringens nordområdesatsing mot Nordvest-Russland, samarbeidet Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommune har gjennom Barentssekretariatet, mot samme område i Russland, kan, som utenriksministeren har vært inne på, være med på å skape holdninger blant folk i Russland som er med på å skape en positiv utvikling.

Jeg tror at vår dialog og vårt folk-til-folk-samarbeid med Russland er et viktig bidrag til en positiv utvikling i landet. Jeg tror også at folk-til-folk-samarbeidet er den best egnede bilaterale samarbeidsformen for Norge når vi ønsker å påvirke utviklingen for det sivile samfunn i Russland. Jeg er derfor tilfreds med regjeringens styrkede satsing på folk-til-folk-samarbeidet med det sivile samfunn i Russland og i Barentsregionen.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [14:24:31]: Først vil jeg takke for en god debatt. Det har vært mange engasjerte

og innsiktsfulle innlegg i debatten, og jeg tror vi oppsummeringsvis kan si at den analysen som interpellasjonen også legger til grunn, for så vidt deles av et nokså tverrpolitisk storting. Og jeg tror vi alle som var i Russland på komitéreise, fikk det samme inntrykket av hva de store utfordringene faktisk var.

Dette er jo viktig for Norge, fordi vi deler en 196 km lang landgrense og nå etter hvert en 1 750 km lang sjøgrense med Russland. Det er viktig at vi har et godt og avklart forhold, men det er også viktig at vi som en nær og god nabo, som har hatt et langvarig og et helt annet og mye bedre forhold til Russland enn mange av våre europeiske naboer, faktisk også bidrar til å sette søkelys på menneskerettighetssituasjonen, på situasjonen knyttet til det sivile samfunn, som stadig krymper, på situasjonen knyttet til drap på og forfølgelse av journalister, og ikke minst på det at de demokratiske strukturene i Russland i mange tilfeller kan virke å være av mer strukturell enn av reell betydning.

Det er grunn til bekymring for hvordan situasjonen har utviklet seg de siste årene. Hvis man ser på det som Den norske Helsingforskomité sier – og de samarbeider jo tett med den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial – så har utviklingen de siste par årene gått i ganske bratt negativ retning. Det betyr ikke at det ikke har vært positive endringer etter jernteppet fall og etter at Sovjetunionen ble oppløst, for det har det så avgjort vært. Men det betyr at vi må være årvåkne for de endringene vi nå ser, og der Norge kan bidra, både gjennom folk-til-folk-samarbeid, støtte til NGO-er, til sivilsamfunn, til å styrke de kreftene i det russiske samfunnet som vil reform, og ikke minst kan bidra til at man på sikt – for dette er et langsiktig arbeid – kan få til en styrking av sivilsamfunnet, et rettssystem som fungerer, en økonomi som er fri for korrupsjon, et helse- og utdanningssystem som svarer på befolkningens behov, og at grunnleggende menneskerettigheter blir respektert. Særlig dette med rettssystemet er viktig å understreke. Ingen samfunn klarer å modernisere seg, eller å opprettholde de grunnleggende rettighetene i samfunnet, uten et velfungerende rettssystem. Og dersom rettssystemet er så infiltrert av politiske og for så vidt også økonomiske motiver at man ikke kan ha tillit til rettssystemet, er det veldig vanskelig å bygge opp et sivilt samfunn som fungerer. Det er også viktig å understreke at Norge kan ha en rolle ved å bidra til de kreftene som ønsker også en rettsstatsreform i Russland. Det vil være et viktig bidrag til å få se en positiv utvikling i Russland i årene som kommer.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [14:27:42]:

Dette har vært en interessant og nyttig debatt. En refleksjon som gjør seg sånn på tampen, er at når man ser på store stater i verden i dag, noen av de aller største, som stritter imot å innføre reformer, versus de som reformerer, så tror jeg det er en sammenheng over tid mellom disse statenes muligheter til å få til økonomisk utvikling, fornyelse og å ta i bruk det potensialet som ligger i folket. Derfor er det grunn til uro når dette går tilbake, og vi må prøve å oppfordre til at det går i rett retning.

Representanten Skei Grande tok opp en del veldig kon-

krete enkeltteksempler. Jeg vil oppfordre til at de eksemplene blir formidlet til Utenriksdepartementet. Det kan være nyttig både for vår ambassade og for departementet å ha dem å ta opp.

Til sist vil jeg reflektere litt over det som representanten Høglund var inne på, og som jeg synes var en interessant refleksjon over hva russere selv mener. Det er ikke noe entydig svar på det. Jeg har som vane når jeg er i Russland alltid å besøke et av disse miljøene, og lytte til dem. Det er en pluralistisk forsamling – det er ikke nødvendigvis full enighet om hvilken vei samfunnet må gå. Men jeg tror det ligger en erkjennelse her av at reformer i retning av demokrati i Russland i all hovedsak må gjøres av russere selv. Derfor er jeg enig i at vi kan bidra ved å støtte, men noen ganger kan våre debatter nærmest få det til å lyde som at det vi gjør her i Norge, avgjør hvordan reformer vil gå i det ene eller det andre landet. Russland er jo av særlig interesse fordi det er vårt naboland, men det er russere selv som må både kaste av seg og ta om bord de verdiene de vil skal forme eget samfunn. Jeg er egentlig håpefull, som følge av alle de russere som i dag er i Norge – studenter, de som er på utveksling, næringslivet osv. I dem ligger også kimen til en utvikling i Russland. Så jeg kan bare bekrefte at dette er en viktig sak for norsk forhold til Russland. Men det er viktig å støtte sivilsamfunn, og det er ikke minst viktig å støtte kontakten mellom det norske sivilsamfunn og det russiske.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 2 avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Sak nr. 1, redegjørelse fra utenriksministeren og forsvarsministeren om situasjonen i Libya og norsk innsats, er allerede vedtatt vedlagt protokollen.

I sak nr. 2 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 3 [14:34:41]

Referat

1. (328) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. og lov 19. juni 1931 nr. 18 om Aktieselskapet Vinmonopolet (Lovvedtak 49 (2010–2011)) – er sanksjonert under 6. mai 2011.

Enst.: Vedlegges protokollen.
 2. (329) Pensjonar frå statskassa (Prop. 108 S (2010–2011))

Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
 3. (330) Endringer i energiloven og i enkelte andre lover (Prop. 112 L (2010–2011))
 4. (331) Utbygging og drift av Ekofisk sør og Eldfisk II (Prop. 113 S (2010–2011))

Enst.: Nr. 3 og 4 sendes energi- og miljøkomiteen.
 5. (332) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Korsberg, Solveig Horne og Ib Thomsen

- om ny fordelingsnøkkel for tippemidlene (Dokument 8:144 S (2010–2011))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
6. (333) Samtykke til å sette i kraft en skatteavtale mellom Norge og Makedonia, undertegnet i Skopje 19. april 2011 (Prop. 109 S (2010–2011))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
7. (334) Endringer i legemiddeloven (Prop. 107 L (2010–2011))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
8. (335) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Frode Kielland Asmyhr, Per Sandberg, Åse Michaelsen, Anders Anundsen og Morten Ørsal Johansen om lov om endring i domstolloven (jobbforbud overfor fornærmede og pårørende) (Dokument 8:143 L (2010–2011))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
9. (336) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bente Thorsen, Tord Lien og Jon Georg Dale om å utarbeide undervisningsmaterieell om norske krigs-
seileres innsats under andre verdenskrig (Dokument 8:142 S (2010–2011))
Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
10. (337) Lov om næringsberedskap (næringsberedskapsloven) (Prop. 111 L (2010–2011))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
11. (338) Investeringar i Forsvaret (Prop. 110 S (2010–2011))
12. (339) Noregs deltaking i den 65. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av den 64. generalforsamlinga i FN (Meld. St. 23 (2010–2011))
Enst.: Nr. 11 og 12 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.
- Presidenten:** Dermed er sakene på dagens kart ferdigbehandlet.
Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.36.
